

Valtioneuvoston selonteko
kestävän kehityksen globaalista
toimintaohjelmasta Agenda2030:sta

**Kestävän kehityksen Suomi
– pitkäjänteisesti, johdonmukaisesti
ja osallistavasti**

SISÄLLYS

1. Agenda2030 ja Suomi.....	7
Agenda2030 kansainvälisenä politiikkakehyksenä	8
Suomen lähtötilanne Agenda2030:n toimeenpanolle	9
Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumus - kansallinen tulkinta Agenda2030:sta	11
2. Toimeenpanon painopisteet	13
Kestävä talous keinona ja mahdollistajana	13
Painopiste 1 – Hiilineutraali ja resurssiviisas Suomi.....	14
1.1 Käynnistetään energia- ja ilmastostrategian toimeenpano	15
1.2 Valmistellaan ja toimeenpannaan keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelma	16
1.3 Luodaan kestäviä biotalous- ja cleantech-ratkaisuja	16
1.4 Toimeenpannaan kiertotalouden tiekarttaa yhdessä eri toteuttajatahojen kanssa	17
1.5 Vauhditetaan kestäviä julkisia hankintoja valtionhallinnossa ja kunnissa	17
1.6 Tuetaan kestävä kehityksen innovaatioita	18
1.7 Toteutetaan liikennekaari kestävämmän ja joustavamman liikkumisen mahdollistamiseksi	18
1.8 Laaditaan ja toteutetaan kansallinen kestävä kaupunkikehityksen ohjelma	19
1.9 Edistetään hiilineutraaliutta ja resurssiviisautta globaalisti	19
Painopiste 2 – Yhdenvertainen, tasa-arvoinen ja osaava Suomi	20
2.1 Parannetaan terveyttä ja hyvinvointia sekä vähennetään eriarvoisuutta.....	22
2.2 Turvataan osaava työvoima muuttuvilla työmarkkinoilla ja ehkäistään syrjäytymistä.....	23
2.3 Lisätään merkittävästi osatyökykyisten työllistymistä ja työssä pysymistä	23
2.4. Edistetään maahanmuuttajien kotoutumista.....	24

2.5	Toteutetaan toimintaohjelma vihapuheen ja rasismien estämiseksi ja yhteiskunnallisen osallisuuden edistämiseksi.....	24
2.6	Vahvistetaan iäkkäiden toimintakykyä ja turvataan tarvittavat palvelut	25
2.7	Uudistetaan ammatillinen koulutus ja toimeenpannaan reformi ...	25
2.8	Kehitetään nuorisotakuuta, taataan koulutuspaikka ja vahvistetaan nuorten sosiaali- ja terveystoimintaa	25
2.9	Edistetään sukupuolten tasa-arvoa aktiivisin toimin.....	26
2.10	Lisätään kohtuuhintaista vuokra-asuntotuotantoa ja parannetaan eri väestöryhmien asunto-oloja	26
2.11	Varmistetaan Suomen sisäinen turvallisuus.....	26
2.12	Tuetaan kansalaisia digitalisoituvassa yhteiskunnassa	27
2.13	Parannetaan taiteen ja kulttuurin saavutettavuutta.....	27
2.14	Edistetään yhdenvertaisuuden ja tasa-arvoisuuden toteutumista globaalisti	27
3.	Toimeenpanon keskeiset politiikkaperiaatteet.....	29
A	- Pitkäjänteisyys ja muutosvoimaisuus	30
A.1	Tiivistetään valtioneuvoston tulevaisuustyön kytkentää Agenda2030:n toimeenpanoon	31
A.2	Käytetään hallinnon resursseja joustavasti ja kehitetään osaamista.....	31
A.3	Varmistetaan vuorovaikutuksella ja yhteistyöllä kestävän kehityksen kansallisen työn pitkän aikavälin toimintaedellytykset	31
A.4	Selvitetään ilmiöpohjaisen budjetoinnin soveltuvuutta.....	31
A.5	Vahvistetaan tutkimuksen ja ennakkoinnin roolia kestävän kehityksen politiikassa ja päätöksenteossa.....	31
B	- Johdonmukaisuus ja globaali kumppanuus	31
B.1	Vahvistetaan kestävästä kehityksestä tukevaa politiikkajohdonmukaisuutta	34
B.2	Vahvistetaan globaalia kumppanuutta	35
B.3	Selvitetään kestävän kehityksen vaikutusarviointityökalun käyttöä lainvalmistelussa	37

C - Omistajuus ja osallisuus.....	37
C.1 Laajennetaan kestävän kehityksen toimenpidesitoumustyökalun käyttöä	38
C.2 Käynnistetään kokeiluja kestävän kehityksen ratkaisuihin.....	38
C.3 Vahvistetaan keskustelua kestävän kehityksen tilasta ja toimenpiteistä sekä viestitään strategisesti	39
C.4 Tiivistetään toimikuntien yhteistyötä	39
C.5 Kannustetaan kaupunkeja ja yhteisöjä asettamaan kunnianhimoiset kestävän kehityksen tavoitteet.....	39
C.6 Vahvistetaan nuorten ääntä kestävän kehityksen kysymyksissä	39
C.7 Tunnistetaan yhteiskunnan haavoittuvimmat ryhmät ja huomioidaan niiden erityistarpeet ja osallistumismahdollisuudet kestävässä kehityksessä	40
C.8 Kannustetaan vastuulliseen kuluttamiseen ja kansalaisuuteen	40
4. Toimeenpanon seuranta, arviointi ja kehittäminen	40
4.1 Raportoidaan hallituksen vuosikertomuksessa kestävän kehityksen edistämisestä	42
4.2 Päivitetään kestävän kehityksen seurantaindikaattorit	43
4.3 Järjestetään vuosittainen kansallinen keskustelu kestävän kehityksen tilasta ja tulevaisuudesta Suomessa	43
4.4 Laaditaan raportti Kestävän kehityksen tilasta Suomessa joka neljäs vuosi	43
4.5 Evaluoidaan kansallista toimeenpanoa vuonna 2019	43
4.6 Yhdenmukaistetaan kestävän kehityksen arviointikäytänteitä hallinnonaloilla.....	44
5. Hallinnonalojen vastuu toimeenpanosta, resurssit sekä koordinaatio.....	44

Globaali kestävän kehityksen toimintaohjelma – Agenda2030 – ohjaa Suomea ja muita maita kestävän kehityksen polulla. Tulevaisuuden rakentaminen kestävästi on Suomelle juhlavuonna 2017 tärkeämpää kuin koskaan. Tämä selonteko on toimeenpanosuunnitelma, joka kertoo hallituksen lähestymistavan globaali-ohjelman toimeenpanoon.

Agenda2030:n toimeenpanossa kansallisilla hallituksilla on keskeinen rooli ja samalla vastuu onnistumisesta. Hallitukset eivät kuitenkaan onnistu yksin. Tarvitaan yhteistyötä kansalaisyhteiskunnan ja yksityisen sektorin kanssa. Tarvitaan tiedeyhteisön panosta. Tarvitaan kuntien, aluetoimijoiden ja koko yhteiskunnan mukanaoloa. Agenda2030 laadittiin osallistavasti, ja sen toimeenpano onnistuu vain yhteistyöllä ja kumppanuudella. Kumppanuuden ohella Agenda2030 korostaa monialaista yhteistyötä eri maiden sekä eri toimijatahojen ja kansalaisten kesken, politiikan johdonmukaisuutta, aktiivista tiedon ja kokemusten vaihtoa sekä parhaiden käytäntöjen jakamista. Suomessa on erinomaiset edellytykset Agenda2030:n toimeenpanoon.

Hallitus nostaa toimeenpanon kärjiksi kaksi painopistealuetta sekä kolme läpileikkaavaa politiikkaperiaatetta. Kaikkien näiden osalta esitetään konkreettisia toimia, jotka tukevat hallitusohjelman toteuttamista ja ovat linjassa eri hallinnonaloilla jo tehtävän kestävän kehityksen työn kanssa.

Selonteon keskeisenä lähtökohtana on, että Suomen kestävän kehityksen toimikunnan keväällä 2016 päivittämä Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumus - *Suomi jonka haluamme 2050*¹ - on Suomen kansallinen tulkinta globaalista kestävän kehityksen toimintaohjelmasta. Yhteiskuntasitoumus voidaan nähdä koko suomalaisen yhteiskunnan kestävän kehityksen edistämissuunnitelmana. Tämä käsillä oleva toimeenpanosuunnitelma kertoo puolestaan sen, miten hallitus omassa toiminnassaan toimeenpanee Agenda2030:ta.

Selonteko sisältää myös seuranta- ja arviointijärjestelmän kuvauksen. Hallitus tuo kestävän kehityksen edistämisen osaksi hallituksen vuosikertomusta sekä toteuttaa vuosittain kestävän kehityksen tilaa ja tulevaisuutta käsittelevän keskustelutilaisuuden. Tällä tavoin hallitus haluaa vahvistaa suomalaisen yhteiskunnan osallistumista kansallisen kestävän kehityksen politiikan muotoiluun sekä tuoda kestävän kehityksen kysymykset osaksi jokapäiväistä keskustelua myös lainsäädäntö- ja budjettikysymyksissä.

¹ Suomi jonka haluamme 2050, <http://kestavakehitys.fi/sitoumus2050>

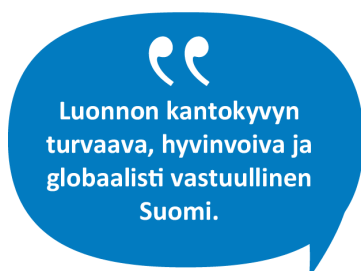
Valtioneuvoston kanslia on vastannut toimeenpanosuunnitelman laadinnan koordinaatiosta yhdessä ulkoasiainministeriön ja kestävän kehityksen toimikunnan pääsihteeristön kanssa. Työtä on tehty yhdessä lähes kaikki ministeriöt kattavan koordinaatioverkoston kanssa. Suunnitelman laadinnassa on kuultu laajaa joukkoa sidosryhmiä ja toimijoita, ja eri tilaisuuksissa esitettyjä näkemyksiä on hyödynnetty suunnitelman teossa.

Agenda2030:n kantavana teemana on, että kukaan ei saa jäädä kehityksestä jälkeen. Samalla on varmistettava, että kehitys tapahtuu ympäristöllisesti kestäväällä tavalla. Meitä velvoittaa vastuumme tuleville sukupolville sekä vastuumme edeltäville sukupolville, jotka ovat tätä maata rakentaneet. Suomi on yhdessä rakennettu, ja yhdessä luodaan myös Suomen kestävä tulevaisuus.

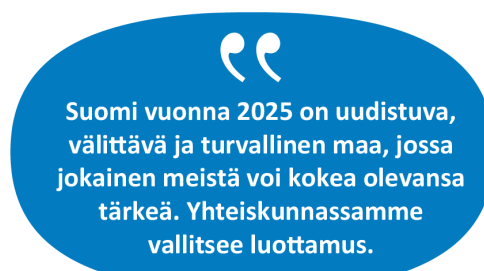
1. Agenda2030 ja Suomi

Suomen vuosikymmeniä kestänyt vuorovaikutukseen ja laajaan osallistumiseen perustuva kestävä kehityksen työ tarjoaa erinomaiset edellytykset globaalin kestävä kehityksen toimintaohjelman (Agenda2030) toimeenpanolle. Suomi on luonut omistajuutta kestävä kehityksen edistämiseksi sekä institutionaalisin järjestelyin että kannustamalla yhteiskunnan eri toimijoita omaehtoiseen toimintaan kestävä kehityksen hyväksi. Työtä on tukenut pitkäjänteinen ja integroitu kestävä kehityksen lähestymistapa varhaiskasvatuksessa, kouluissa, oppilaitoksissa ja korkeakouluissa sekä kansalaisjärjestöjen ja yritysten tekemä työ. Kestävä kehitys on Suomessa perinteisesti kuulunut kaikille.

Suomi on sitoutunut vuoteen 2030 mennessä edistämään Agenda2030:a kokonaisuudessaan. Perustan Agenda2030:n kansalliselle toimeenpanolle muodostaa olemassa oleva politiikka- ja lainsäädäntökehikko sekä Suomea sitovien kansainvälisten ja kansallisten sopimusten ja strategioiden toimeenpano. Tietä kansalliselle toimeenpanolle viitoittavat hallitusohjelman visio Suomesta vuonna 2025 sekä kestävä kehityksen toimikunnan visio Suomesta vuonna 2050:

SUOMI JONKA HALUAMME 2050
– Kestävä kehityksen
yhteiskuntasitoumus 2016

PÄÄMINISTERI SIPILÄN
HALLITUKSEN OHJELMA 2015

Vaikka Suomi toteuttaa Agenda2030:a kokonaisuutena, kaikki tavoitteet ja periaatteet huomioiden, globaalien tavoitteiden vaikuttava toteuttaminen edellyttää painopisteiden valintaa etenkin julkisen sektorin käyttämien resurssien osalta.

Pääministeri Sipilän hallitusohjelma on yksi keskeinen väline tämän suunnitelman painopisteiden valinnassa. Suomen hallitusohjelma kytkeytyy vahvasti Agenda2030:n tavoitteisiin mm. biotalouteen ja puhtaaseen teknologiaan, osaamisen ja koulutukseen sekä terveyteen ja hyvinvointiin liittyvien painotusten osalta. Ulko- ja turvallisuuspolitiikka puolestaan tukee globaalin kumppanuuden edistämistä korostamalla kansainvälistä vakautta, rauhaa, demokratiaa,

ihmisoikeuksia, oikeusvaltioperiaatetta ja tasa-arvoa keskinäisriippuvuuksien maailmassa.

Kestävän kehityksen edellytys on turvallinen yhteiskunta muuttuvassa toimintaympäristössä. Toisaalta yhteiskunnan kokonaisturvallisuus ja yhteiskunnan elintärkeät toiminnot ovat riippuvaisia kestävän kehityksen toteutumisesta. Turvallisuuden ylläpitäminen on yhteiskunnan ja sen kaikkien jäsenten perustehtävä.

Tässä toimeenpanosuunnitelmassa on linjattu *Suomen kotimaisen toimeenpanon* kannalta keskeiset hallituksen painopistealueet ja toimenpiteet, jotka parantavat Suomen kestävän kehityksen tilaa taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti. Painopistealueet tukevat useiden tavoitteiden toteutumista samanaikaisesti ja toteutuessaan ne tukevat myös kestävän kehityksen toteutumista globaalisti. Toimeenpanossa noudatetaan ihmisoikeusperustaista lähestymistapaa kehitykseen ja huomioidaan erityisesti ne yhteiskunnan ryhmät, jotka syystä tai toisesta ovat vaarassa jäädä kehityksestä jälkeen.

Hallituksen kehityspolitiikka, joka on osa Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kokonaisuutta, sisältää *neljä painopistettä*, jotka linkittyvät vahvasti Agenda2030:een ja sen tavoitteisiin: tyttöjen ja naisten oikeuksien ja aseman vahvistuminen; kehitysmaiden talouksien kehittyminen työpaikkojen, elinkeinojen ja hyvinvoinnin lisäämiseksi; yhteiskuntien demokraattisuus ja toimintakyvyn vahvistuminen sekä ruokaturvan, veden ja energian saatavuuden parantuminen sekä luonnonvarojen kestävyys. Hallitus on kehityspoliittisessa selonteossa sitoutunut näiden painopisteiden edistämiseen.

Agenda2030 kansainvälisenä politiikkakehityksenä

Globaalin kestävän kehityksen toimintaohjelman hyväksyminen syyskuussa 2015 YK:ssa oli ainutlaatuinen saavutus kansainväliseltä yhteisöltä. Ensimmäistä kertaa maailmanhistoriassa kaikilla mailla on yhteinen toimintaohjelma, joka sisältää konkreettisia tavoitteita kestävän kehityksen toteuttamiseksi. Agenda2030:n tavoitteena on *kääntää globaali kehitys uralle, jossa ihmisten hyvinvointi ja ihmisoikeudet, talouden vauraus ja yhteiskuntien vakaus turvataan ympäristön kannalta kestävällä tavalla ja poistetaan äärimmäinen köyhyys maailmasta.*²

² Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld>

Agenda2030 koostuu yhteisistä periaatteista, 17 tavoitteesta ja niitä tarkentavista 169 alatavoitteesta, toimeenpanon keinoista sekä yhteisestä toimeenpanon seuranta- ja arviointijärjestelmästä. Agenda2030:n tavoitteet ovat globaaleja ja koskevat yhtäläisesti kaikkia maailman maita. Onnistuminen toimeenpanossa edellyttää yhteiskunnan kaikkien toimijoiden osallistumista ja panosta, mutta päävastuu toimeenpanosta ja tavoitteiden saavuttamisesta on hallituksella.

Kuva 1. Kestävän kehityksen toimintaohjelman (Agenda2030) tavoitteet (Sustainable Development Goals, SDG)

Agenda2030:ssä linjataan, että ”kestävän kehityksen tavoitteet ja alatavoitteet ovat yhtenäisiä ja jakamattomia, luonteeltaan maailmanlaajuisia ja yleisesti sovellettavia, niissä on otettu huomioon erilaiset kansalliset realiteetit, valmiudet ja kehitystasot ja ne kunnioittavat kansallisia politiikkoja sekä prioriteetteja. Tavoitteet on määritelty viitteellisiksi ja maailmanlaajuisiksi, ja kukin hallitus asettaa omat kansalliset tavoitteensa maailmanlaajuisen tavoitetason mukaisesti ottaen kuitenkin huomioon maan sisäisen tilanteen. Lisäksi jokainen hallitus päättää, miten nämä viitteelliset ja maailmanlaajuiset tavoitteet yhdistetään kansallisiin suunnitteluprosesseihin, politiikkoihin ja strategioihin.”³

Suomen lähtötilanne Agenda2030:n toimeenpanolle

Maiden valmiuksista lähteä toteuttamaan Agenda2030:a on laadittu useita kansainvälisiä selvityksiä ja tutkimuksia. Suomessa toteutettiin vuonna 2016

³ Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld>

Kestävän kehityksen avainkysymykset ja indikaattorit (Avain2030) -tutkimus, jossa selvitettiin indikaattoripohjaisten aineistojen, sidosryhmänäkemyksen ja kirjallisuustietojen pohjalta Suomen valmiuksia ja lähtötilannetta toteuttaa Agenda2030a (ns. gap-analyysi).⁴ Avain2030 -tutkimuksen perusteella lähtötasomme on kokonaisuutena kansainvälisesti vertaillen korkea, mutta tutkimuksessa käytettyjen indikaattoreiden mukaan kehitys ei viime vuosina ole ollut myönteistä yhdenkään kestävä kehityksen päätavoitteen osalta.

Avain2030-hankkeessa Suomen keskeisimmiksi kestävä kehityksen vahvuusalueiksi tunnistettiin korkealaatuinen koulutus ja siihen perustuva osaaminen sekä yhteiskunnallisten järjestelmien yleinen vakaus. Keskeisiksi haasteiksi nousivat ilmastonmuutoksen vastainen kamppailu ja luonnonvarojen liiallinen kulu- tus sekä talous- ja työllisyyskehitys.

Kuva 2. Avain2030 hankkeen keskeiset johtopäätökset

Suomen lähtötilannetta on arvioitu myös useissa kansainvälisissä tutkimuksissa ja selvityksissä. Tutkimuksia ovat toteuttaneet mm. OECD⁵, Eurostat⁶, Bertelsmann-säätiö⁷ sekä Sustainable Development Solutions Network (SDSN)⁸. Nämä tutkimukset ja selvitykset ovat olleet käytössä tätä suunnitelmaa laadittaessa.

⁴ Kestävän kehityksen Avain2030 tutkimus <http://www.syke.fi/hankkeet/avain2030>

⁵ Measuring distance to the SDGs targets. <http://www.oecd.org/std/measuring-distance-to-the-sdgs-targets.htm>

⁶ Sustainable development: a glance at where the European Union stands <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7742359/8-22112016-AP-EN.pdf/25c95743-e941-462f-99ba-6dd2ddd71378>

⁷ Sustainable development goals: Are the rich countries ready? http://www.sgi-network.org/docs/studies/SDGs_Are-the-rich-countries-ready_2015.pdf

⁸ SDG Index and Dashboards – Global Report. <http://www.sdgindex.org/>

Kevään ja syksyn 2016 aikana on Suomessa toteutettu useita eri sidosryhmien sekä kestävän kehityksen toimikunnan ja kehityspoliittisen toimikunnan järjestämiä tilaisuuksia, joissa on pohdittu Suomen kestävän kehityksen avainkysymyksiä ja Suomen painopisteitä Agenda2030:n toteuttamisessa. Lisäksi aktiivinen järjestökenttä on koonnut ja esittänyt suosituksia⁹ Agenda2030:n tavoitteiden toteuttamiseksi Suomessa. Myös kestävän kehityksen asiantuntijapaneeli on antanut omat evästyksensä¹⁰ painopisteiksi. Näissä tilaisuuksissa ja kannanotoissa esitetyt näkemykset¹¹ ovat toimineet arvokkaana materiaalina ja vaikuttaneet suunnitelman painopisteiden määrittelyyn.

Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumus - kansallinen tulkinta Agenda2030:sta

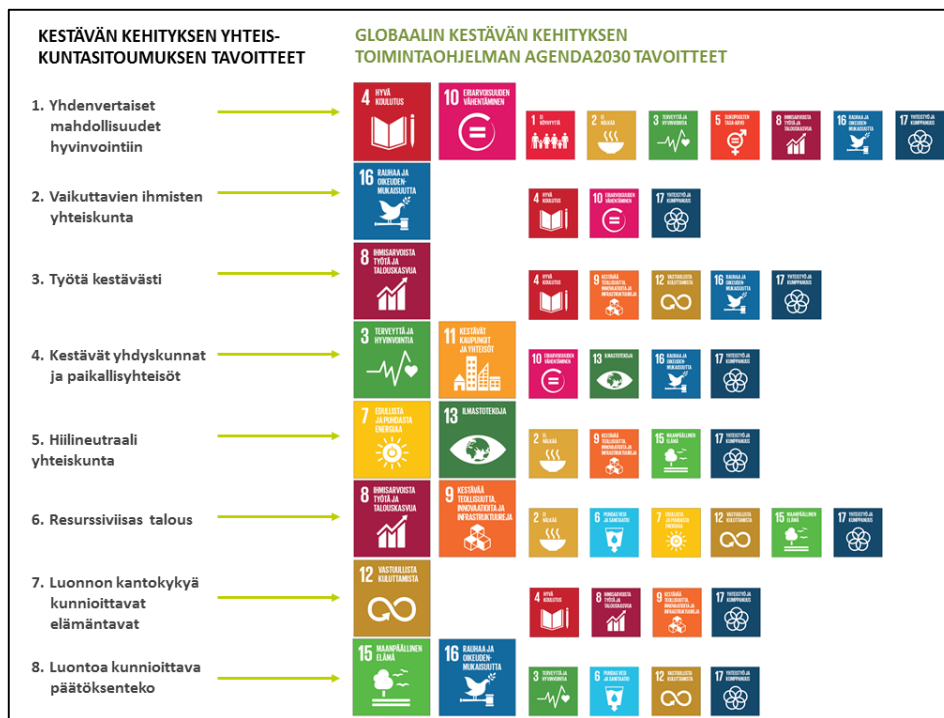
Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumus ”*Suomi jonka haluamme 2050*” on Suomen kansallinen tulkinta globaalista kestävän kehityksen toimintaohjelmasta.

Suomen kestävän kehityksen toimikunnan vuonna 2013 laatima yhteiskuntasitoumus on kansallinen kestävän kehityksen strateginen linjaus, joka sisältää vision, periaatteet ja kahdeksan tavoitetta Suomelle vuoteen 2050 asti. Sitoumus päivitettiin keväällä 2016 vastaamaan Agenda2030:n periaatteita, tavoitteita ja toimeenpanon keinoja.

⁹Kansalaisyhteiskunnan suositukset Suomen Agenda 2030 -toimintaohjelmaan https://www.kepa.fi/tiedostot/kansalaisyhteiskunnan_suosituksset_agenda_2030_toimintaohjelmaan.pdf

¹⁰ Viisi kärkeä kestävään kehitykseen. Kestävän kehityksen asiantuntijapaneeli. Lokakuu 2016. <http://www.sitra.fi/julkaisu/2016/viisi-karkea-kestavampaan-kehitykseen>

¹¹ Eri työpajoissa, tilaisuuksissa ja työryhmissä annettuja evästyksiä ja suosituksia liittyen Agenda2030 toteuttamiseen ja sen painopisteisiin Suomessa <http://kestavakehitys.fi/agenda2030/toimeenpano-suomessa>

Kuva 3: Yhteiskuntasitoumuksen tavoitteiden ja Agenda2030 tavoitteiden (SDGt) vastaavuus

Tämä hallituksen toimeenpanosuunnitelma perustuu yhteiskuntasitoumuksen visioon, periaatteisiin ja tavoitteisiin, jotka luovat pitkän aikavälin linjaukset Suomen kestävä kehityksen työlle. Yhteiskuntasitoumus on myös yksi keskeinen lähtökohta tämän suunnitelman painopisteiden valinnalle.

Kestävä kehityksen toimikunnan hyväksymä yhteiskuntasitoumus on suomalaisen yhteiskunnan näkemys kestävästä kehityksestä ja Suomen haasteista sen saavuttamiseksi. Yhteiskuntasitoumus on myös jatkossa koko yhteiskunnan osallistumista ja toimeenpanoa yhteen kokoava strateginen linjaus, jonka päivityksestä vastaa kestävä kehityksen toimikunta.

Yhteiskuntasitoumus on myös toimeenpanon väline, jonka kautta kansalaiset, yritykset, järjestöt, kunnat ja muut sidosryhmät voivat osallistua Agenda2030:n toimeenpanoon. Kaikilla yhteiskunnan toimijoilla on merkittävä rooli siinä, miten kestävä kehitys toteutuu.

Hallitus ja eri hallinnonalat osallistuvat yhteiskuntasitoumuksen ja Agenda2030:n tavoitteiden toimeenpanoon monin tavoin. Tämä toimeenpanosuunnitelma kuvaa toimeenpanon tämänhetkisiä painopisteitä ja toimenpiteitä, joita tullaan tarkastelemaan säännöllisesti toimeenpanon edetessä.

2. Toimeenpanon painopisteet

Tämä selonteko muodostaa vuoteen 2030 ulottuvan toimeenpanon kehikon, jonka puitteissa toimeenpanoa myös seurataan ja arvioidaan. Toimeenpanosuunnitelma antaa kaikille hallinnon sektoreille ja tasoille toiminnan painopisteet sekä keskeiset politiikkaperiaatteet. Lisäksi toimeenpanosuunnitelmassa korostetaan omistajuuden, sitoutumisen, yhteistyön ja omaehtoisen toiminnan tärkeyttä myös yhteiskunnan muiden toimijoiden parissa.

Hallituksen kansallinen Agenda2030-toimeenpano rakentuu kahden painopistealueen ympärille. Nämä painopisteet ovat **hiilineutraali ja resurssiviisas Suomi**, sekä **yhdenvertainen, tasa-arvoinen ja osaava Suomi**. Laajapohjaisen näkemyksen mukaan näissä teemoissa Suomella on eniten kirkittävää tai kehitettävää omassa toiminnassaan, mutta toisaalta myös mahdollisuus tukea kestävä kehityksen edistämistä muissa maissa Suomen kehityspolitiikan painopisteiden mukaisesti eri politiikanaloilla.

Nämä kaksi painopistealuetta ovat vahvasti keskinäisriippuvaisia: toinen painopistealue ei toteudu ilman toista. Hiilineutraali ja resurssiviisas Suomi edellyttää panostamista osaamisen kehittämiseen ja muutoksen hallintaan yhteiskunnan ja ihmisten kannalta kestävästi ja oikeudenmukaisesti. Koulutusjärjestelmän ja työllisyyspolitiikan on kyettävä vastaamaan tähän muutokseen. Osaavan työvoiman saatavuus yrityksille on turvattava nyt ja tulevaisuudessa. Kestävän talouden ja työllisyyden turvaaminen mahdollistavat hyvinvointiyhteiskunnan edelleen kehittämisen.

Hallitus korostaa politiikkajohdonmukaisuutta kansallisten ja kansainvälisten toimien välillä. Toimintamme vaikutukset ulottuvat pitkälle maamme rajojen ulkopuolelle. Globaalin vastuun kantaminen edellyttää oikeudenmukaisuutta: Suomen on varmistettava toiminnallaan myös muiden mahdollisuudet kestäväan kehitykseen ja sitä kautta turvallisuuteen ja rauhaan.

Kestävä talous keinona ja mahdollistajana

Kestävä, vahva ja kaikkia hyödyttävä talous on yhteydessä kaikkien kestäväan kehityksen tavoitteiden saavuttamiseen. Talous ei ole kestävällä pohjalla ilman sosiaalista ja ympäristön kannalta kestäväan kehitystä. Tavoitteena on kestävä

talous, joka luo hyvinvointia ja elämänlaatua samalla kun ympäristöhaitat vähenevät.

Talouden ja työn tärkeä merkitys kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttamisessa on noussut esille useissa tutkimusselvityksissä sekä sidosryhmien ja toimikuntien työpajoissa ja tilaisuuksissa. Agenda2030:n tavoite 8 'Ihmisarvoista työtä ja talouskasvua' on noussut esiin myös yhtenä Suomen kriittisistä kehityskohteista.

Hallitus työskentelee aktiivisesti ihmisarvoisen työn ja talouskasvun edistämiseksi. Hallituksen tavoitteena on nostaa Suomen talous kestävän kasvun ja kehenevän työllisyyden uralle. Suomen talouden tämänhetkiset haasteet ovat suurelta osin rakenteellisia; velkaantumiskehitys tulisi pysäyttää sosiaalisesti ja ympäristön kannalta kestävällä tavalla. Hallitus vastaa haasteisiin toteuttamalla työllisyyttä, yrittäjyyttä ja talouskasvua edistäviä rakenteellisia uudistuksia. Kestävä talous mahdollistaa suunnitelman painopisteiden saavuttamisen ja on tärkeä keino kestävän kehityksen saavuttamiselle.

Yritysten yhteiskuntavastuu sisältyy molempiin painopisteisiin niin kansallisesti kuin globaalisti. Suomi jatkaa YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevien ohjaavien periaatteiden (2011) toimeenpanoa. Tavoitteena on, että valtion toiminta on yhdenmukaista YK:n periaatteiden kanssa. Toimeenpano sisältää käytännössä koulutusta, tiedontuotantoa sekä vuoropuhelun rakentamista eri osapuolten kanssa. Suomi hyödyntää yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevassa työssä myös OECD:n monikansallisia yrityksiä koskevia toimintaohjeita sekä niihin liittyviä tarkempia huolellisuusperiaatteen noudattamiseen liittyviä ohjeita.

Painopiste 1 – Hiilineutraali ja resurssiviisas Suomi

Maapallon väestön kehitys ja aineellisen kulutuksen kasvu edellyttää määrätietoisia yhteisiä toimia tulevina vuosikymmeninä. Maailmanlaajuisesti tarkasteltuna ekologiset riskirajat on ylitetty mm. luonnon monimuotoisuuden ja ilmastomuutoksen osalta. Ihmisen toiminnan ja luonnonvarojen käytön on siten tapahduttava luonnon kantokyvyn rajoissa niin että ekosysteemien toimintakyky turvataan. Ilmastomuutoksen torjunta edellyttää erityisesti fossiilisista polttoaineista luopumista, mikä edellyttää siirtymistä uusiutuvan energian käyttöön, energian käytön tehostamista ja energiankulutuksen vähentämistä.

Suomi on kehittynyt yhteiskunta, jonka haasteena on tuottaa hyvinvointia ympäristön kannalta kestävästi ja sosiaalisesti oikeudenmukaisesti sekä kansallisesti että globaalisti. Samalla tulisi vahvistaa talouden toiminta- ja kilpailukykyä

ja kansalaisten osaamista, tietoja ja taitoja sekä edesauttaa teollisuuden uudistumista korkean jalostusarvon ja tuottavuuden työpaikkojen luomiseksi. Suomen runsaat uusiutuvat luonnonvarat, korkea koulutustaso ja teknologinen osaaminen, digitaalisten ratkaisujen ja robotisaation hyödyntäminen sekä kyky tunnistaa ongelmat ja etsiä niihin ratkaisuja luovat erinomaisen pohjan kehitykselle, joka tähtää hiilineutraaliin ja resurssiviisaaseen yhteiskuntaan vuonna 2050.

Myös Suomen alueet, seudut, maakunnat, kunnat ja kaupungit voivat omilla päätöksillään ja toimillaan vaikuttaa merkittävästi kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseen, resurssien viisaaseen käyttöön sekä paikallisen hyvinvoinnin ja liiketoimintamahdollisuuksien lisäämiseen. Samalla kunta luo edellytykset kuntalaisten ja kunnassa toimivien yritysten mahdollisuuksille toteuttaa kestäviä elämän- ja tuotantotapoja. Monet kunnat toimivat jo nyt edelläkävijöinä kestävä kehityksen kysymyksissä.

Hiilineutraali ja resurssiviisas Suomi -tavoitteen saavuttaminen vuoteen 2030 mennessä edellyttää määrätietoisia ja kunnianhimoisia toimia, joilla voidaan parantaa energia-, resurssi- ja materiaalitehokkuutta, kasvattaa uusiutuvien energiamuotojen osuutta kestävästi, tuottaa ilmastomyönteisiä tuotteita ja palveluita sekä uusia innovaatioita ja edistää niiden vientiä sekä kehittää vähäpäästöisiä talouden sektoreita ja liiketoimintamalleja. Yrityksillä ja yritysten kehittämällä innovaatioilla on suuri merkitys näiden tavoitteiden toteutumisessa. Uuden liiketoiminnan ja viennin tulee olla kestävä ja perustua vastuullisen liiketoiminnan periaatteille.

Keskeiset toimenpiteet:

Alla olevat toimet ovat toimenpiteitä, joihin nykyinen hallitus on sitoutunut tällä vaalikaudella.

1.1 Käynnistetään energia- ja ilmastostrategian toimeenpano

Hallituksen kärkihanke 'Hiilettömään, puhtaaseen ja uusiutuvaan energiaan kustannustehokkaasti' tähtää mm. päästöttömän, uusiutuvan energian käytön lisäämiseen kestävästi niin, että sen osuus 2020-luvulla nousee yli 50 prosenttiin, ja omavaraisuus yli 55 prosenttiin; biomassan kestävyyskriteerien varmistamiseen sekä reilusta taakanjaosta EU:ssa sekä kansainvälisissä ilmastoneuvotteluissa sopimiseen; päästökaupan epäsuorien sähköhintavaikutusten kompensatiojärjestelmän käyttöön ottoon; luopumiseen hiilen käytöstä energiantuotannossa ja tuontiöljyn käytön puolittamiseen kotimaan tarpeisiin 2020-luvun aikana; liikenteen uusiutuvien polttoaineiden osuuden nostamiseen vuo-

teen 2030 mennessä vähintään 40 prosenttiin ja alan teollisuuden ja sen viennin tukemiseen; sekä kannustamaan julkista sektoria hiilineutraaleihin energiaratkaisuihin ja tuontiöljyn korvaamiseen lämmityksessä päästöttömillä uusiutuville vaihtoehdoilla.

1.2 Valmistellaan ja toimeenpannaan keskipitkän aikavälin ilmastopoliitiikan suunnitelma

Suomen ilmastolain (609/2015) toimeenpano on käynnistynyt vuoteen 2030 ulottuvan keskipitkän aikavälin ilmastopoliitiikan suunnitelman laadinnalla. Suunnitelmaan sisältyy toimenpideohjelma, jossa esitetään, millä toimilla ihmisen toiminnasta aiheutuvia kasvihuonekaasujen päästöjä vähennetään ja ilmastomuutosta hillitään päästökaupan ulkopuolisilla sektoreilla – liikenteessä, rakennusten erillislämmityksessä, jätteissä ja maataloudessa. Ilmastopoliitiikan suunnitelma sovitetaan tarvittavilta osin yhteen muun energia- ja liikennepoliitiikan suunnittelun, kuten Energia- ja ilmastostrategian kanssa. Yhteensopivuus myös muiden politiikka-alueiden ja toimien kanssa on tärkeää, huomioiden muun muassa yhteiskunnan varautuminen erilaisiin häiriötilanteisiin.

1.3 Luodaan kestäviä biotalous- ja cleantech-ratkaisuja

Kestävien ratkaisujen kehittämisellä, käyttöönotolla ja viennillä hallitus pyrkii parantamaan vaihtotasetta, lisäämään omavaraisuutta, luomaan uusia työpaikkoja sekä saavuttamaan ilmastotavoitteita sekä parantamaan Itämeren tilaa. Uusia työpaikkoja luodaan puhtaisiin ratkaisuihin tähtäävien cleantech-yritysten kasvun, kestäväen luonnonvarojen käytön lisäämisen, maaseudun monialaisen yrittäjyyden, luontomatkailun ja tehokkaan kiertotalouden myötä ympäristön suojelusta tinkimättä. Uudistumista hidastavaa hallinnollista taakkaa kevennetään tuntuvasti. Tavoitteena on, että ruoantuotannon kannattavuus on noussut ja kauppatase parantunut 500 miljoonalla eurolla. Hallitusohjelman mukaisesti toteutetaan kansallista materiaalitehokkuusohjelmaa, jonka mukaisesti yrityksiä ja muita toimijoita tuetaan resurssiviisaisiin toimintatapoihin siirtymisessä.

Hallitus on linjannut, että puun käyttöä monipuolistetaan ja lisätään 15 miljoonalla kuutiometrillä vuodessa ja sen jalostusarvoa kasvatetaan ja että metsätalous noudattaa metsien hyvää hoitoa. Lisäksi luonnonsuojelun taso turvataan ja lisätään luonnonsuojelutoimien paikallista hyväksyttävyyttä avoimella yhteistyöllä ja osallistavalla päätöksenteolla. Kansallista ja kansainvälistä virkistys- ja luontomatkailua lisätään, ja veteen liittyvien elinkeinojen ja osaamisen avulla (sininen biotalous) lisätään kestävää kasvua. Tavoitteena on monimuotoisuuden edistämiskeinojen valtavirtaistaminen ja metsiin perustuvan biotalouden ekologisen kestävyuden varmistaminen. Hallitusohjelman mukaisesti toteute-

taan Kansallista metsästrategiaa, jonka yhtenä päämääränä on metsien aktiivinen, taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä sekä monipuolinen käyttö.

Suomessa luodaan kilpailukykyisiä ja kestäviä biotalouden ratkaisuja maailmanlaajuisiin ongelmiin ja synnytetään uutta liiketoimintaa, työpaikkoja ja vientiä perustuen vastuullisen liiketoiminnan periaatteille. Arktisen alueen merkityksen kasvun myötä avautuvia uusia mahdollisuuksia hyödynnetään biotaloudessa ja cleantech-liiketoiminnassa sekä arktisessa matkailuliiketoiminnassa kestäväällä tavalla arktista ympäristöä kunnioittaen.

1.4 Toimeenpannaan kiertotalouden tiekarttaa yhdessä eri toteuttajatahojen kanssa

Hallitus on sitoutunut hyödyntämään kiertotalouden kasvavia mahdollisuuksia ja panostamaan parhaaseen vaikuttavuuteen. Tämä tapahtuu mm. lisäämällä ravinteiden talteenottoa erityisesti Itämeren ja muiden vesistöjen kannalta herkkillä alueilla siten, että vähintään 50 prosenttia lannasta ja yhdyskuntajätevesilietteestä saadaan kehittyneen prosessoinnin piiriin vuoteen 2025 mennessä; nostamalla yhdyskuntajätteen kierrätysaste vähintään 50 prosenttiin; kohdustellamalla kierrätyspohjaisten ratkaisujen ominaisuuksiin liittyvää sääntelyä; ja säätämällä kierrätyskelpoiselle jätteelle kaatopaikkakielto vuodesta 2025 lähtien, sekä toteutetaan hankkeita ja kokeiluja kiertotalouden ja kierrätyksen edistämiseksi. Hallitustyötä täydentämään on laadittu tiekartta, joka toimeenpannaan laajana yhteistyönä. Kiertotaloustiekartan toteuttamisessa painopisteinä ovat kestävä ruokajärjestelmä, metsäperäiset kierrot, tekniset kierrot sekä liikkuminen ja logistiikka.

1.5 Vauhditetaan kestäviä julkisia hankintoja valtionhallinnossa ja kunnissa

Julkisiin hankintoihin käytetään noin 35 mrd. euroa vuosittain, joka on keskimäärin 16 % BKT:sta. Hankinnoista 2/3 tehdään kuntasektorilla. Hallitusohjelmassa on linjattu, että julkista sektoria kannustetaan hiilineutraaleihin energiaratkaisuihin. Lisäksi tavoitteena on lisätä kysyntää puhtaiden ratkaisujen tuotteille ja palveluille hyödyntämällä hallitusohjelman 5 % tavoitetta innovatiivisille julkisille hankinnoille.

Hallituksen tavoitteena on kehittää yhteistyössä kuntien, yritysten ja tutkimuslaitosten kanssa vähähiilisiä liikenne- ja -energiajärjestelmiä, älykkäitä sähköverkkoja, materiaali- ja energiatehokasta infrastruktuurirakentamista sekä kestäviä asumisratkaisuja. Tavoitteena on hyödyntää näitä uuden liiketoiminnan synnyttämisessä sekä kotimarkkinareferensseinä puhtaiden ratkaisujen viennin edistämisessä. Hankintojen strategista johtamista parannetaan mm. asettamalla

la tavoitteita ja kehittämällä seuranta ja lisäämällä osaamista ja kannustimia hankkia kestäviä ja innovatiivisia ratkaisuja. Strategisen johtamisen ja osaamisen parantamisella lisätään julkisten hankintojen vastuullisuutta ja vaikuttavuutta. Sosiaalista vastuullisuutta lisätään parantamalla riskinarviointia sekä koko hankintaketjun kestävyttä mm. vuoropuhelun avulla hyödyntämällä YK:n ja muita kansainvälisiä yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevia periaatteita.

1.6 Tuetaan kestävän kehityksen innovaatioita

Hiilineutraaliin talouteen siirtyminen – fossiilisten ja muiden luontoa kuormittavien raaka-aineiden korvaaminen uusiutuvilla ja kestävästi tuotetuilla - edellyttää elinkeinoelämän uusiutumista sekä sitä tukevaa tutkimus- ja innovaatiopolitiikkaa. Siirtymässä tarvitaan uusia tuotantotapoja ja liiketoimintakonsepteja sekä tapoja organisoida työtä. Digitaaliset ratkaisut tukevat muutosta. Yrityksillä ja niiden kehittämällä innovaatioilla on tässä suuri merkitys.

Hallitus tukee näitä innovaatioita mm. Innovaatorahoituskeskus Tekesin ohjelmilla, VTT:n ja korkeakoulujen tutkimushankkeilla sekä Työelämä2020 -hankkeella. Suomi on liittynyt kansainväliseen Mission Innovation –aloitteeseen ja sitoutunut kaksinkertaistamaan innovaatorahoituksensa liittyen uusiutuvaan energiaan.

1.7 Toteutetaan liikennekaari kestävämmän ja joustavamman liikkumisen mahdollistamiseksi

Liikennemarkkinoiden sääntely kootaan yhtenäiseksi liikennekaareksi. Liikennekaarella edistetään uuden teknologian, digitalisaation ja uusien liiketoimintakonseptien käyttöönottoa. Avoimella datalla ja tietovarantojen paremmalla hyödyntämisellä luodaan edellytyksiä uusille liiketoimintaideoille. Tavoitteena on edistää uusien palvelumallien syntymistä ja näin vastata entistä paremmin käyttäjien tarpeisiin.

Liikennekaari edistää hiilineutraaliin ja resurssiinsaaseen talouteen siirtymistä. Vaikutukset resurssitehokkuuteen tulevat keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä olemaan todennäköisesti merkittäviä. Liikennekaareissa liikennejärjestelmää tarkastellaan yhtenä kokonaisuutena ja halutaan edistää järjestelmän eri osien yhteen toimivuutta. Liikennekaari edistää kuljetuspalvelujen yhdistämistä sekä toimivien palveluketjujen syntymistä. Näin voidaan tehostaa liikennejärjestelmän kapasiteetin käyttöä. Monipuolisemmat ja paremmat kuljetuspalvelut ja palveluyhdistelmät vähentävät tarvetta oman auton omistamiseen.

Liikennekaareissa on samalla tarkoitus myös keventää sääntelyä, mikä helpottaa markkinoille tuloa.

1.8 Laaditaan ja toteutetaan kansallinen kestävä kaupunkikehityksen ohjelma

Suomi on sitoutunut Habitat III -konferenssissa lokakuussa 2016 hyväksytyyn maailmanlaajuiseen Uuteen Kaupunkikehitysohjelmaan (New Urban Agenda), jonka sitoumukset, toimenpano ja seuranta tukevat Agenda2030:n tavoitteiden toteuttamista. Sitoumukset liittyvät sosiaalisen osallisuuden edistämiseen, vaurautta ja mahdollisuuksia kaikille tarjoavaan kaupunkiympäristöön, luonnon monimuotoisuuden ja virkistysmahdollisuuksien turvaamiseen sekä ympäristön kannalta kestävään ja elinvoimaiseen kaupunkikehitykseen. Käynnistetään vuonna 2017 kestävä kaupunkikehityksen ohjelma, joka kokoaa yhteen kansalliset prioriteetit kaupunkikehityksen periaatteista ja toimenpiteistä.

1.9 Edistetään hiilineutraaliutta ja resurssiviisautta globaalisti

Pariisin ilmastopöytäkirjassa vahvistetaan kehittyneiden maiden velvollisuus tukea kehitysmaita näiden ilmastotoimissa. Ilmastomuutoksen vaikutukset kohdistuvat vakavimmin kehitysmaiden köyhiin ihmisiin. Suomen kehityspolitiikassa otetaan huomioon ilmastomuutos; kaikessa toiminnassa tähdätään ilmastomuutoksen hillintään samoin kuin siihen sopeutumisen ja varautumisen tukemiseen. Suomi painottaa kaikkien kansalaisten, erityisesti naisten ja nuorten osallistumismahdollisuuksia ilmastotyöhön ja siihen liittyvään päätöksentekoon.

Ilmatorahoitus on osa Suomen kehitysyhteistyörahoitusta, ja sen avulla Suomi edistää hiilineutraaliutta ja resurssiviisautta kehitysmaissa. Suomi on sitoutunut rahoittamaan monenkeskisten ilmasto- ja ympäristösopimusten toimeenpanoa. Tämä tapahtuu eri kanavien, esimerkiksi Maailmanlaajuisen ympäristörahoituksen (Global Environment Facility, GEF) ja Vihreän ilmatorahaston (Green Climate Fund, GCF) kautta. Lisäksi varmistetaan, että merkittävä osa kehitysyhteistyön rahoituksesta tukee suoraan tai välillisesti ilmastotoimia. Hallituskauden aikana käytettävissä oleva 530 miljoonan uusi panostus sijoitus- ja lainamuotoiseen yhteistyöhön kohdistuu sekin merkittävältä osin ilmatorahoitukseen. Suomi edistää kansainvälisissä rahoituslaitoksissa investointeja uusiutuvaan energiaan, kestäviin liikennematkaimpuihin sekä muihin luonnonvarojen säästäviin ratkaisuihin.

Keskeistä on, että kehitysmaiden ilmastotoimet linkittyvät toimiin edistää luonnonvarojen kestävä käyttöä ja muotoutuvat osaksi niiden yleistä kestävä kehityksen politiikkaa ja kehityssuunnittelua. Oleellista vähäpäästöisen ja ilmastokestävä kehityksen varmistamiseksi on yksityisten rahavirtojen ohjautuminen tukemaan ilmastomuutoksen vastaista taistelua. Yksityisen sektorin kehi-

tysrahoittajat kuten Finnfund edistävät tätä suuntausta; Finnfundin rahoituksesta noin 60 % suuntautuu ilmastohankkeisiin. Suomi tukee globaalisti pyrkimyksiä hiilen hinnoittelun valtavirtaistamiseksi ja fossiilisten polttoaineiden tukien eliminoimiseksi.

Avoimet maailmanmarkkinat ja paremmat markkinoillepääsymahdollisuudet edistävät vihreää kasvua ja työllisyyttä Suomessa ja globaalisti. Kaupan vapauttaminen mahdollistaa myös kehitysmailla uusien ympäristöteknologioiden käyttöönoton tuotteiden hintojen alentuessa. Kauppaa tukevan kehitysyhteistyön keinoin edistetään kehitysmaiden edellytyksiä hyödyntää uusia vihreitä arvoketjuja ja vientimahdollisuuksia. Kestävä kehitys ja cleantechin vienti heijastuvat kaikissa EU:n kauppasopimusneuvotteluissa. Useankeskiset neuvottelut ympäristötuotteiden kaupan vapauttamiseksi (Environmental Goods Agreement, EGA) parantavat vientimahdollisuuksia, Team Finland ja sen kasvuohjelmat toimivat cleantech - ja muiden kestäväen kehityksen ratkaisujen vienninedistämistyön tukena. Vuonna 2017 käyttöön otettava uusi julkisen sektorin investointirahoitus (Public Sector Investment Facility) mahdollistaa suomalaisen teknologian tuetut hankinnat kehitysmaihin esimerkiksi ympäristöteknologian alalla.

Painopiste 2 – Yhdenvertainen, tasa-arvoinen ja osaava Suomi

Suomalaiseen arvoperustaan kuuluu, että jokainen on arvokas ja tasa-arvoinen yhteiskunnan jäsen, ja että jokaisella on yhdenvertaiset mahdollisuudet hyvinvointiin ja hyvään elämään, terveyteen, työ- ja toimintakykyyn, koulutukseen ja työllistymiseen. Kaikille kuuluu kokemus osallisuudesta ja merkityksellisyydestä osana yhteiskuntaa. Erityisen tärkeä on huolehtia lasten ja nuorten hyvinvoinnista sekä yhteiskunnallisen osallistumisen tukemisesta. Sukupuolten tasa-arvon edistäminen on tärkeä osa kaikkien Agenda2030 tavoitteiden toimeenpanoa.

Eriarvoisuus on kasvanut Suomessa. Eriarvoisuuden ja köyhyyden vähentämisessä riittävän toimeentulon turvaaminen sekä yhdenvertaiset ja tasa-arvoiset hyvinvointi- ja työvoimapalvelut ovat tärkeitä. Väestön työllisyydestä huolehtiminen sekä koulutus ja osaamisen kasvattaminen kaikilla sektoreilla ja tasoilla mahdollistavat avoimen, yhdenvertaisen, osallisuutta edistävän ja tasa-arvoisen yhteiskunnan toteutumisen. Nämä arvot mahdollistuvat parhaiten turvallisessa ja vakaassa yhteiskunnassa.

Suomen työllisyysaste on nousussa ja nuorisotyöttömyyden osuus on kääntymässä laskuun. Kuitenkaan pitkäaikaistyöttömien osuus kaikista työttömistä ei ole koskaan ollut Suomessa niin suuri kuin nyt, yli 35 prosenttia, ja se jatkaa ennusteen mukaan kasvuaan tulevina vuosina.

Yhdenvertaisuuden ja osallisuuden toteutuminen tarkoittaa väestöryhmiä eriyttävän ja eriarvoistavan kehityksen ehkäisyä, jota voidaan mitata. Vain eri väestöryhmien eriarvoistumista ja eriytymistä ehkäisemällä voidaan turvata pitkällä aikavälillä hyvinvoiva väestö sekä rauhallinen ja tasapainoinen yhteiskunta. Tällä on vaikutusta myös sisäiseen turvallisuuteen ja rikollisuuteen.

Yhdenvertainen, tasa-arvoinen ja osaava Suomi -tavoitteen saavuttaminen 2030 mennessä edellyttää erityisesti nuoriso- ja pitkäaikaistyöttömyyden, eri väestöosien syrjäytymisen, työmarkkinoiden polarisaation sekä asumisen ja asuntoalueiden eriytymisen ehkäisyä, terveyserojen kaventamista, sukupuolten välisen tasa-arvon edistämistä, elinikäisen oppimisen tukemista sekä koulutuksellista tasa-arvoa ja väestön koulutus- ja osaamistason nostamista. Yhdenvertaisuutta tukee tasa-arvoinen palvelujen saatavuus myös ikääntymisen eri vaiheissa, mikä edesauttaa arvokkaan vanhuuden toteutumista kaikille. Avoimen ja positiivisen asenteen vahvistaminen on tärkeää yhteiskunnan toimintoja suunniteltaessa.

Elinkeinoelämä, työmarkkinat ja yhteiskunta ovat muutoksessa mm. digitalisaation, robotisaation ja keinoälyn kehittymisen myötä. Kehitys on nopeaa ja saattaa synnyttää eriarvoistumista; kasvava joukko ihmisiä voi olla vaarassa pudota kehityksen kyydistä. Myös digitaalisiin eli sähköisiin palvelujärjestelmiin siirtäessä on pidettävä huolta siitä, että kaikilla on yhdenvertainen pääsy palveluiden piiriin sekä mahdollisuus ja valmiudet käyttää palveluita.

Osallisuutta ja yhteisöllisyyttä edesauttavat monipuoliset kulttuuri- ja liikunta-palvelut ja mahdollisuudet omatoimiseen kulttuurin ja liikunnan harrastamiseen sekä monipuolinen nuorisotyö. Yhteisöllinen toiminta voi ehkäistä yksinäisyydestä johtuvaa ulkopuolisuutta ja ääritilanteissa jopa väkivaltaista radikalisoitumista.

Suomessa ihmiset luottavat viranomaisiin ja toisiinsa. Oikeusvaltioperiaatetta kunnioitetaan. Luottamus vahvistaa sosiaalista yhtenäisyyttä, joka luo perustan turvallisuudelle, turvallisuuden tunteelle ja hyvin toimivalle yhteiskunnalle. Viranomaistoiminnan lisäksi sisäiseen turvallisuuteen vaikuttavat keskeisesti muun muassa syrjäytyminen, tuloerot, työllisyystilanne, taloustilanne ja yhdenvertaisuus. Perheillä, lähiyhteisöillä, sosiaali- ja terveystoimella sekä kouluilla on

keskeinen rooli turvallisuutta tuovan hyvinvoinnin rakentamisessa. Lisäksi viiranomaistoiminnoilla tuotetaan, ylläpidetään ja kehitetään yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta mukaan lukien yhteiskunnan elintärkeät toiminnot.

Hallitus edistää Suomen työllisyyttä ja julkistaloutta vahvistavaa, huoltosuhdetta kohentavaa sekä talouden kansainvälistymistä edistävää työperäistä maahanmuuttoa. Globaali liikkuvuus luo maahanmuuttohallinnolle jatkuvasti muuttuvan toimintaympäristön, jonka seuranta ja analysointi on välttämätöntä. Tuotettua tutkimustietoa hyödynnetään päätöksenteossa entistä tehokkaammin. Suomella tulee myös olla rohkeutta tehdä maahanmuuttoa koskevia uusia aloitteita. Yhteistyötä tiivistetään sekä Pohjoismaisella että EU-tasolla.

Suomi edistää globaalia vakautta ja turvallisuutta. Suomi vähentää kehityspolitiikan päätavoitteidensa mukaisesti globaalia eriarvoisuutta ja vahvistaa köyhimpien maiden instituutioita ja osaamista. Kokonaisvaltaisella kriisinhallinnalla vakautetaan kriisialueita. Siviili- ja sotilaallinen kriisinhallinta, rauhanvälitys ja rauhanturvaaminen sekä turvallisuussektorin uudistaminen tuottavat turvallisuutta. Nämä Suomen vakauttavat toimet edistävät osaltaan kestävän kehityksen toteutumista kriisialueilla ja globaalisti. Suomi toimii johdonmukaisesti siten, että hallituksen eri politiikat tukevat kestävän kehityksen saavuttamista globaalisti.

Keskeiset toimenpiteet:

Alla olevat toimet ovat toimenpiteitä, joihin nykyinen hallitus on sitoutunut tällä vaalikaudella.

2.1 Parannetaan terveyttä ja hyvinvointia sekä vähennetään eriarvoisuutta

Laajan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteen (sote) uudistuksen tavoitteena on kaventaa ihmisten hyvinvointi- ja terveyseroja, parantaa palvelujen yhdenvertaisuutta ja saatavuutta sekä hillitä kustannuksia. Myös terveys- ja sosiaalipalveluiden osalta eriarvoisuus on lisääntynyt. Kansalaiset eivät saa yhdenvertaisesti terveyspalveluja ja hoidon laatu vaihtelee sekä eri kansanryhmien että sote-alueiden välillä. Tulevaisuudessa tilanne muuttuu yhä haasteellisemmaksi, kun mm. väestön ikääntymisen myötä kustannukset kasvavat.

Toteutetaan hallituksen kärkihanke ”Edistetään terveyttä ja hyvinvointia sekä vähennetään eriarvoisuutta”. Sen tavoitteena on lisätä terveitä elämäntapoja ja vahvistaa mielenterveyttä, vähentää rakennuksista aiheutuvia terveyshaittoja sekä kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja. Julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin toiminnassa otetaan käyttöön näyttöön perustuvia hyviä käytäntöjä,

jotka edistävät nykyistä paremmin heikoimmassa asemassa olevien väestöryhmien hyvinvointia, terveyttä ja vastuunottoa.

Hallituksen tasa-arvo-ohjelman mukaisesti hankkeessa pyritään määrittelemään tasa-arvotavoitteita sekä arvioidaan ja raportoidaan toimien vaikutukset sukupuolten tasa-arvon kannalta uudistuksen eri vaiheissa.

2.2. Turvataan osaava työvoima muuttuvilla työmarkkinoilla ja ehkäistään syrjäytymistä

Rakennemuutokset elinkeinoelämässä, työmarkkinoilla ja työelämässä jatkuvat voimakkaana. Työvoiman osaamista pitää kehittää, jotta voidaan turvata yrityksille osaava työvoima rakennemuutoksessa ja ehkäistä työttömyyttä ja syrjäytymistä. Tätä edistäviä toimia hallitusohjelmassa ovat esimerkiksi kasvuyritysten työllisyysohjelma, muutosturvamalli sekä työvoimakoulutus, joilla lisätään kysynnän ja tarjonnan kohtaantoa sekä edistetään nopeampaa työstä työhön siirtymistä.

Työvoimakoulutus tukee yritysten kasvua ja kehittymistä rakennemuutoksessa; erityisesti työvoimakoulutuksella tuetaan yritysten uuden työvoiman rekrytointia ja henkilöstön osaamisen kehittämistä. Työvoimakoulutukseen voivat hakea työttömät työnhakijat, lomautetut ja työssä olevat, jotka tarvitsevat uusia ammatillisia valmiuksia.

Hallitus kehittää työvoimapalveluita kasvupalveluksi niin, että ne tukevat yritysten kasvua ja kansainvälistymistä sekä uuden työvoiman saatavuutta. Asiakkaiden yksilölliset tarpeet otetaan huomioon ja palveluita kehitetään monialaisiksi ja otetaan käyttöön digitaaliset palvelut. Monialaisella tuella tehostetaan julkista palvelutuotantoa ja luodaan uusia yhteistyömahdollisuuksia julkisen yksityisen ja kolmannen sektorin välille. Henkilökohtaisella ja räätälöidyllä palvelulla ehkäistään työmarkkinoilta syrjäytymistä ja toisaalta tuetaan paluuta koulutukseen ja työelämään.

2.3 Lisätään merkittävästi osatyökykyisten työllistymistä ja työssä pysymistä

Toteutetaan hallituksen kärkihanke ”Osatyökykyisille tie työelämään”, jonka tavoitteena on että osatyökykyiset ja työelämän ulkopuolella olevat ihmiset jatkavat työelämässä tai työllistyvät avoimille työmarkkinoille. Tämä parantaa osatyökykyisten yhdenvertaisuutta ja usein myös elämänlaatua. Tämä toimenpide edistää myös yhteiskunnan tuottavuutta.

2.4. Edistetään maahanmuuttajien kotoutumista

Maahanmuuttajien kotoutuminen on tärkeässä asemassa yhdenvertaisuuden ja osallisuuden edistämisessä. Kotoutumislain toimeenpanoa ohjataan ja tehostetaan valtion kotouttamisohjelman (2016–2019) avulla. Ohjelman toimenpiteillä luodaan edellytyksiä maahanmuuttajien yhdenvertaisten mahdollisuuksien toteutumiselle sekä sille, että maahanmuuttajien osaaminen hyödyttää suomalaista yhteiskuntaa. Tavoitteena on muun muassa nopeuttaa kotoutumista ja vahvistaa siirtymiä kotoutumista edistäviin palveluihin sekä työelämään hyödyntäen tehokkaasti maahanmuuttajien oman kulttuurin vahvuuksia sekä aiemmin hankittua osaamista. Kotouttamistyötä kehitetään ja maahanmuuttajien kotoutumista edistetään monialaisena yhteistyönä maahanmuuttaja- ja kansalaisjärjestöjen, elinkeinoelämän ja työmarkkinajärjestöjen, uskonnollisten yhteisöjen, oppilaitosten sekä muiden toimijoiden kanssa. Myös työelämän ulkopuolella olevien maahanmuuttajien kotoutumista edistetään. Laadukkaalla perusopetuksella vahvistetaan maahanmuuttajanuorten valmiuksia siirtyä jatkoopintoihin ja työelämään. Myös maahanmuuttajaperheille annettavasta moniammatillisesta tuesta huolehditaan. Tavoitteena on saada kaikkien väestöryhmien jäsenet osallistumaan ja kokemaan olevansa tärkeä osa yhteiskuntaamme. Avointa keskustelua maahanmuuttopolitiikasta kannustetaan, mutta rasismia ei sallita.

2.5 Toteutetaan toimintaohjelma vihapuheen ja rasismien estämiseksi ja yhteiskunnallisen osallisuuden edistämiseksi

Rasismia tai syrjintää ei sallita missään väestöryhmässä. Toteutetaan ”Merkityksellinen Suomessa” ohjelma vihapuheen ja rasismien estämiseksi ja yhteiskunnallisen osallisuuden edistämiseksi. Ohjelmassa mm. otetaan vihapuheen ja rasismien vastustaminen sekä kulttuurisen moninaisuuden, osallisuuden ja yhdenvertaisuuden vahvistaminen läpäisyperiaatteeksi opetus- ja kulttuuriministeriön toimialojen ohjaukseen. Lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriön harkinnanvaraisiin valtionavustushankkeiden valintakriteereihin sisällytetään kulttuurisen moninaisuuden, yhteisöllisyyden ja osallisuuden edistäminen. Yleisten kirjastojen toimintaa aktiivisen kansalaisuuden, kulttuurisen moninaisuuden ja demokratian edistäjänä vahvistetaan. Lasten ja nuorten parissa työskentelevän opetushenkilöstön ja muiden ammattilaisten koulutusta kehitetään sekä vahvistetaan nuorisovaltuustojen toimijoiden osaamista ihmisoikeuksien ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi sekä vihapuheen torjunnassa. Kuntien nuorisotoimille avataan erityisavustushaku ennaltaehkäisemään vihapuhetta.

2.6 Vahvistetaan iäkkäiden toimintakykyä ja turvataan tarvittavat palvelut

lääkkäiden palvelujen kehittämiseksi toteutetaan hallituksen kärkihanke ”Kehitetään ikäihmisten kotihoitoa ja vahvistetaan kaiken ikäisten omaishoitoa”. Yhteiskunnan on tarkoituksenmukaista suunnata ponnistuksia ikääntyvän väestön terveyden ja hyvinvoinnin ylläpitämiseen ja parantamiseen, jotta ikääntyminen tapahtuisi mahdollisimman toimintakykyisenä ja työuran pidentyisivät nykyisestä eläkeuudistuksen tavoitteiden mukaisesti. Väestön ikääntyminen edellyttää palvelujärjestelmän uudistamista siten, että hyvän hoidon turvaavat palvelut voidaan tarjota taloudellisesti kestäväällä tavalla 2030-luvulle saakka, jolloin iäkkäiden määrä kääntyy laskuun. Palvelut tulee ensisijaisesti tuottaa asiakkaan kotiin ja siten, että ne ovat tavoitettavissa kotoa käsin. Nuorten ikäluokkien pienenemisen seurauksena iäkkäiden palveluiden työmenetelmiä on kehitettävä siten, että nykyistä suurempi osa henkilöstön työajasta voidaan käyttää välittömään asiakastyöhön.

2.7 Uudistetaan ammatillinen koulutus ja toimeenpannaan reformi

Hallituksen kärkihankkeessa ”Ammatillisen koulutuksen reformi” ammatillinen koulutus uudistetaan osaamisperustaiseksi kokonaisuudeksi ja tehostetaan sitä muun muassa nuorten ja aikuisten ammatillisen koulutuksen raja-aidat poistamalla. Käyttöön otetaan uusi koulutusopimusmalli käytännönläheisen oppimisen edistämiseksi ja oppisopimuskoulutusta kehitetään. Ammatillisen koulutuksen rakenteet, rahoitus, ohjaus, säätely ja toimintatavat uudistetaan. Ammatillisen koulutuksen reformin lähtökohtana on asiakaslähtöinen ja joustava ammatillinen koulutus, jossa jokaisen yksilön osaamistarpeen täydentäminen perustuu hänen sen hetkiseen koulutustarpeeseensa.

2.8 Kehitetään nuorisotakuuta, taataan koulutuspaikka ja vahvistetaan nuorten sosiaali- ja terveystoimintatavuita

Kärkihankkeessa ”Nuorisotakuusta yhteisötakuun suuntaan” tavoitteena on kaikkien nuorten osallisuuden, yhdenvertaisuuden, arjenhallinnan ja yhteisöllisyyden syventäminen. Nuorten tukemiseksi parannetaan yhteistyötä julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin välillä. Hyvät toimintatavat kootaan hyödynnettäväksi valtakunnallisesti. Hyvänä esimerkkinä kestävä kehityksen Agendan mukaisesta toiminnasta on nuorten työllisyyspalvelun Ohjaamo-palvelu, joka auttaa nuoria löytämään töitä tai kuntoutusta. Ohjaamot tekevät tiivistä yhteistyötä yritysten ja kolmannen sektorin kanssa. Etsivää nuorisotyötä tehostetaan niin, että syrjäytymisvaarassa olevat nuoret tavoitetaan. Nuorten työpajoilla valmennetaan nuoria pääsemään koulutukseen, koulutuksen läpäisyyn, tutkintojen suorittamiseen ja työllistymiseen avoimilla työmarkkinoilla sekä annetaan

valmiudet elämänhallintaan. Nuorten sosiaali- ja terveyspalveluja myös vahvistetaan ja taataan kuntoutuspaikka.

2.9 Edistetään sukupuolten tasa-arvoa aktiivisin toimin

Hallituksen tavoitteet ja toimenpiteet sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi ja syrjinnän poistamiseksi on koottu hallituksen tasa-arvo-ohjelmaksi. Ohjelman keskeisiä tavoitteita ja samalla pidemmän aikavälin tasa-arvopoliittisia tavoitteita ovat muun muassa naisten ja miesten palkkaerojen kaventaminen, työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen tukeminen miesten ja naisten eri elämänvaiheissa sekä naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan vähentäminen. Näiden tavoitteiden toteuttamiseksi tällä hallituskaudella muun muassa toimeenpannaan kolmikantaista samapalkkaisuusohjelmaa, vahvistetaan perheystävällisiä käytäntöjä työpaikoilla sekä varmistetaan Euroopan neuvoston Istanbulin sopimuksen toimeenpanon eteneminen, turvakotiverkoston vahvistaminen ja ympärivuorokautisen auttavan puhelimen käynnistäminen.

2.10 Lisätään kohtuuhintaista vuokra-asuntotuotantoa ja parannetaan eri väestöryhmien asunto-oloja

Hallituksen asuntopolitiikalla edistetään kaikkien ihmisten mahdollisuuksia elämäntilanteeseensa sopivaan asumiseen, kestäväää kehitystä, yhteiskunnan ja työmarkkinoiden toimivuutta sekä asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia. Osana hallituksen asuntorakentamisen lisääminen -kärkihanketta luodaan edellytyksiä kohtuuhintaisen vuokra-asuntotuotannon lisäämiseksi.

Saavutettavuuden ja esteettömyyden edistämällä tuetaan vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta ja edistetään heidän osallisuuttaan yhteiskunnassa. Ikääntyneiden kotona asumista tuetaan asuntokantaa korjaamalla. Valtion ja kasvukeskuskuntien välisillä maankäyttöä, asumista ja liikennettä yhteen sovitavilla sopimuksilla määritellään mm. asuntotuotantotavoitteita uusille ja jo rakennetuille tiivistettävälle alueille. Lisäksi infra-avustuksilla edistetään täydennysrakentamista ja uusien alueiden rakentamista. Rakennus- ja asuntokannan palvelukyvyistä ja käyttökelpoisuuden säilymisestä huolehditaan ennakoivan ja suunnitelmallisen kiinteistönpidon menettelyin. Osana käytössä olevia tavanomaisia asuntopoliittisia toimia parannetaan eri väestöryhmien asunto-oloja sekä ennaltaehkäistään asunnottomuuden syntymistä. Asuinalueiden eriytymistä ehkäistään jatkamalla nykyisiä käytössä olevia toimia.

2.11 Varmistetaan Suomen sisäinen turvallisuus

Toteutetaan hallitusohjelman mukainen sisäisen turvallisuuden strategia ja toimenpideohjelma. Yhdenvertaisuus on Suomen keskeinen voimavara, ja sii-

hen perustuva sosiaalinen ja taloudellinen kestävyys yhteiskuntamme vakauden ja hyvinvoinnin edellytys. Eriarvoisuuden kasvu vaikuttaa kielteisesti Suomen sisäiseen turvallisuuteen. Sisäisen turvallisuuden työssä tulee ottaa aiempaa laajemmin huomioon kestävä kehityksen periaate. Turvallisuusasioihin liittyvää päätöksentekoa on tuotava lähemmäs kansalaisia. Se edesauttaa yksilöiden ja yhteisöjen vastuunottoa ja lisää siten yhteiskunnan turvallisuutta.

2.12 Tuetaan kansalaisia digitalisoituvassa yhteiskunnassa

Perustetaan Digi arkeen -neuvottelukunta, jossa keskustellaan siitä, miten turvataan kaikkien kansalaisten mahdollisuudet elää täysipainoista elämää digitalisoituvassa yhteiskunnassa. Neuvottelukunta muodostaa pysyvän yhteistyö- ja vuoropuhelukanavan kansalaisjärjestöjen ja julkisten palveluiden digitalisoinnista vastaavan valtiovarainministeriön välille. Neuvottelukunnalla on tiivis vuorovaikutus mm. yhteispalvelupisteiden kehittämiseen, AUTA-hankkeessa kehitettävään digitaalisten palveluiden tuen toimintamalliin, ensisijaisesti sähköisesti käytettävien palveluiden tiekarttaan ja saavutettavuusdirektiivin toimeenpanoon.

2.13 Parannetaan taiteen ja kulttuurin saavutettavuutta

Toteutetaan hallituksen kärkihanke, jolla tuodaan kulttuuri osaksi lasten arkea, vahvistetaan lasten ja nuorten luovuutta sekä lisätään taiteen perusopetusta ja lastenkulttuurin saatavuutta taiteenaloilta maan eri osissa. Tunnistetaan kulttuurin hyvinvointimahdollisuudet aiempaa paremmin ja laajennetaan prosenttitaiteen periaatetta yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa taiteen hyvinvointivaikutusten tukemiseksi. Tavoitteena on saada taide- ja kulttuurilähtöiset hyvinvointipalvelut vakiinnutetuiksi osaksi sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteita ja hyvinvoinnin seurantaa.

2.14 Edistetään yhdenvertaisuuden ja tasa-arvoisuuden toteutumista globaalisti

Suomella on ulko- ja turvallisuuspolitiikassa vaikuttamistyön vahvana kärkenä sukupuolten tasa-arvo ja naisten ja tyttöjen oikeudet. Tärkeitä teemoja ovat esimerkiksi osallistuminen poliittiseen päätöksentekoon; naisten taloudellinen voimaantuminen (ml. yrittäjyys, johtajuus ja oikeus koulutukseen); seksuaali- ja lisääntymisterveyden ja -oikeuksien takaaminen kaikille; naisiin ja tyttöihin kohdistuvan väkivallan ehkäisy; sekä YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1325 (Naiset, rauha ja turvallisuus) toimeenpano mukaan lukien naisten osallistuminen rauhanvälitykseen.

Ihmisoikeuspolitiikassa ja kehityspolitiikassa teemat ulottuvat myös operatiiviselle puolelle mm. YK-järjestöjen ja kansainvälisten rahoituslaitosten sekä EU:n kanssa tehtävän yhteistyön kautta. Suomi keskittää YK-rahoitustaan naisten ja tyttöjen aseman kannalta tärkeimmille YK-järjestöille, joiden keskeisenä tehtävänä on kehittyvien maiden tukeminen Agenda2030 toimeenpanossa ja joiden rahoittajana olemme yksi merkittävimmistä. Samoin kahdenvälisessä kehitysyhteistyössä painotetaan sukupuolten välisen tasa-arvon kysymyksiä. Suomalaisen kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyö ulottuu ruohonjuuritasolle ja vaikuttaa monissa maissa naisten ja tyttöjen aseman paranemiseen.

Vastuunkannon politiikalla Suomi vahvistaa vakautta ja yhdenvertaisia yhteiskuntia. Suomi panostaa rauhanomaisten ratkaisujen, oikeusvaltion vahvistamiseen sekä yhteiskunnan toimivuuden ja demokratian sekä hyvän hallinnon kehittämiseen ml. verotuksen kannalta keskeiset instituutiot kuten tulli ja valtiontalouden tarkastuselimet verohallintojen lisäksi. Suomi tukee kehitysmaiden toimia talouden perustan luomisessa ja vahvistamisessa, liiketoimintaympäristön kehittämisessä sekä maiden luonnonvarojen vastuullisessa hallinnassa ja käytössä ja verotuksessa.

Puolet maailman väestöstä on alle 30-vuotiaita, siksi nuorten ihmisoikeuksien toteutuminen ml. mahdollisuus saada koulutusta ja palkallista työtä tulee vaikuttamaan yhteiskuntien vakauteen ja sen kaikkien sektorien kehitykseen.

Suomi tukee ihmisarvoisen työn toteutumista kaikkialla maailmassa osana kestävä, osallistavan kasvun ja työllisyyden kehittämistä kaikille. Tähän kuuluvat toimet pakkotyön ja lapsityön, erityisesti sen pahimpien muotojen poistamiseksi. Myös työelämän tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä sukupuolten samapalkkaisuutta edistetään samoin kuin työntekijöiden yhdistymisvapautta sekä työturvallisuutta. Näitä tavoitteita tuetaan YK-järjestelmän (ILO) ja globaalitason ohella myös EU:n toimin sen kehitysyhteistyössä sekä eräissä EU:n kaupapoliittisissa instrumenteissa. Tavoitteena on tukea myös työtä koskevan, kansallisen lainsäädännön ja sen toimeenpanon kehittämistä vastaamaan kansainvälisiä standardeja kaikkialla maailmassa. Näin toimien vaikuttavuus olisi yksittäisiä projekteja laajempi ja kattavuudeltaan ja kestoaltaan merkittävämpi sekä kustannustehokkaampi. Ihmisarvoista työtä koskevat haasteet liittyvät myös globaalien työmarkkinoiden kehittymiseen sekä kansainvälisen kaupan oikeudenmukaisuuteen ja vastuullisuuteen globaaleilla työ- ja tuotantomarkkinoilla.

Suomi toteuttaa aktiivista ihmisoikeuspolitiikkaa, jossa korostuvat yhdenvertaisuus, tasa-arvo sekä osallistumisoikeudet. Suomi toimii kansainvälisesti ihmis-

oikeus- ja demokratiatavoitteiden toteutumiseksi kauttaaltaan kaikissa kehitystavoitteissa sekä erityisesti tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja vastuullista hallintoa ja oikeussuojakeinoja koskevien tavoitteiden toimeenpanon ja ihmisoikeusvaikutusten arviointitapojen kehittämiseksi. Tavoitteita edistetään niin kansainvälisissä ja eurooppalaisissa järjestöissä kuin kahdenkeskisessä yhteistyössä muiden hallitusten ja kansalaisyhteiskunnan kanssa.

Kansainvälisen liikkuvuuden lisääntyessä muun muassa maailmalla esiintyvien kriisien ja epävakaiden ja hauraiden yhteiskuntien vuoksi Suomen on pystyttävä turvaamaan hallittu maahanmuutto ja vastaamaan liikkuvuuden lisääntymisen kielteisiin lieveilmiöihin, kuten laittomaan maahantuloon, ihmiskuljetukseen, ihmiskauppaan ja muuhun heikossa asemassa olevien ihmisten hyväksikäyttöön.

Suomi vaikuttaa kansainvälisiin kauppaneuvotteluihin EU:n jäsenenä, huomioiden kehitysmaiden kehitykselle tärkeiden tuotteiden markkinoillepääsyn. Suomi lisää panostustaan taloushallinnon ja verotuskyvyn kehittämiseen sekä osallistumistaan maailmanlaajuiseen työhön globaalien verotusta ja yritysvastuuta koskevien pelisääntöjen kehittämiseksi. Suomi tukee kehitysmaiden kansalaisyhteiskunnan vahvistumista ja toimii yhteistyössä suomalaisen kansalaisyhteiskunnan kanssa.

Suomi edistää globaalia kestävä kehitystä alueellisesti myös maapallon pohjoisella puoliskolla. Esimerkiksi EU sekä Arktinen neuvosto voivat tahoillaan edistää kestävä kehitystä arktisilla alueilla Agenda2030:n toimeenpanon puitteissa.

3. Toimeenpanon keskeiset politiikkaperiaatteet

Kestävän kehityksen menestyksellä edistäminen asettaa merkittäviä vaatimuksia poliittiselle päätöksenteolle ja hallinnon toiminnalle. Päätöksenteon ja toiminnan tulee olla pitkäjänteistä ja muutosvoimaista, johdonmukaista ja globaaliin kumppanuuteen tähtäävää, sekä omistajuutta ja osallistavuutta korostavaa. Nämä ovat kestävä kehityksen keskeisiä politiikkaperiaatteita ja onnistumisen edellytyksiä, joihin hallitus kiinnittää erityistä huomiota.

Näiden periaatteiden toteutumista vahvistetaan konkreettisilla toimenpiteillä osana kansallista toimeenpanosuunnitelmaa. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen esityksenä on myös seuraaville hallituksille, että seuraavat politiikkaperiaatteet ”pitkäjänteisyys ja muutosvoimaisuus, johdonmukaisuus ja globaali kumppanuus sekä omistajuus ja osallisuus” ulottuvat yli hallituskausien.

A - Pitkäjärjenteisyys ja muutosvoimaisuus

Agenda2030 on ylisukupolvisesti tärkeä poliittinen ohjelma, jossa nykyisten sukupolvien tulee toimia niin että hyvän elämän edellytykset säilyvät myös tuleville sukupolville.

Suomen kestävän kehityksen malli on perustunut yli 20 vuoden ajan pitkäjärjenteisyydelle ja strategisten kestävän kehityksen linjausten jatkuvuudelle. Kestävän kehityksen kansallisia strategioita ja ohjelmia on laadittu yli hallituskausien. Suomen kestävän kehityksen toimikunta on toiminut vuodesta 1993 lähtien kymmenen eri hallituksen aikana ja useimmiten pääministerin johtamana. Toimikunnan toimikausi on asetettu tarkoituksella yli hallituskausien mahdollistaen näin politiikan jatkuvuuden ja pitkäjärjenteisyyden.

Pitkäjärjenteisyys on tärkeä tavoite Agenda2030:n toimeenpanossa, joka ulottuu vuoteen 2030 saakka. Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumus toimii pitkän aikavälin tavoitekehikkona ja politiikkajohdonmukaisuuden välineenä eri hallinnonalojen ja yhteiskunnallisten toimijoiden kestävän kehityksen strategia- ja ohjelmatyölle. Myös työn resursoinnissa olisi pyrittävä pitkäjärjenteisyyteen. Tavoitteena on sisällyttää kestävän kehityksen periaatteet ja tavoitteet osaksi tulevia hallitusohjelmia, hallituksen tulevaisuustyötä sekä budjettivalmistelua.

Monien Agenda2030 tavoitteiden toteuttaminen vaatii pitkäjärjenteistä ja syvällistä järjestelmätason yhteiskunnallista muutosta, joka edellyttää totuttujen ajatusmallien kyseenalaistamista sekä laajapohjaista ja kriittistä yhteiskunnallista tutkimusta ja keskustelua. Yhteiskuntasitoumuksen ja Agenda2030 toimeenpano edellyttää uusia toimintamalleja, joilla voidaan edistää tutkimus-, ennakkoin- ja kokeilutiedon hyödyntämistä kestävän kehitykseen kytkeytyvissä politiikkaprosesseissa. Poliitiikan ja tieteen välinen vuoropuhelu on välttämätöntä laaja-alaisten, monimutkaisten ja keskinäisriippuvaisten kestävän kehityksen haasteiden ymmärtämiseksi ja toimeenpanemiseksi. Myös kriittisen mutta rakentavan kansalaiskeskustelun mahdollistaminen on tärkeää yhteiskunnallisten muutostarpeiden tunnistamiseksi.

Kestävän kehityksen pitkälle ulottuvissa haasteissa keskeistä on ihmisten käyttäytymisen muutos. Erilaiset ryhmät ja yksilöt toimivat sekä kuluttajina että kansalaisina. Muun muassa sosiaalinen media luo myös uusia tietoaaineistoja. Siksi kestävän kehityksen tavoitteita on syytä pyrkiä ymmärtämään myös uusi- en aineistojen tieteellisen tutkimuksen kautta. Samalla voidaan ennakoida ihmisten käyttäytymisen muutosta.

Keskeiset toimenpiteet:

A.1 Tiivistetään valtioneuvoston tulevaisuustyön kytkentää Agenda2030:n toimeenpanoon

- Kytetään valtioneuvoston tulevaisuustyö, ml. tulevaisuusselonteot, Agenda2030:n toimeenpanoon.

A.2 Käytetään hallinnon resursseja joustavasti ja kehitetään osaamista

- Tarjotaan mahdollisuuksia asiantuntijavaihtoon kestävän kehityksen kysymyksissä erityisesti tämän toimeenpanosuunnitelman toteuttamiseksi.
- Sisällytetään kestävä kehitys ja Agenda2030 valtion virkamiesten VN Passi-koulutusohjelmaan.

A.3 Varmistetaan vuorovaikutuksella ja yhteistyöllä kestävän kehityksen kansallisen työn pitkän aikavälin toimintaedellytykset

- Varmistetaan horisontaalisuus ja jatkuva vuoropuhelu keskeisten toimijoiden kesken (kuten ennakointiluotsi, strategisen tutkimuksen neuvosto, talousneuvosto, kestävän kehityksen tutkimusyhteisöt)
- Tiivistetään kestävän kehityksen ja kehityspoliittisen toimikunnan yhteistyötä, ja tunnistetaan yhteistyöalueet yhteiskunta- ja yritysvaluun neuvottelukunnan kanssa.

A.4 Selvitetään ilmiöpohjaisen budjetoinnin soveltuvuutta

- Selvitetään keinoja soveltaa ilmiöpohjaista (temaattista ja poikkihallinnollista) lähestymistapaa tulosohjaukseen ja budjetointiin

A.5. Vahvistetaan tutkimuksen ja ennakkoinnin roolia kestävän kehityksen politiikassa ja päätöksenteossa

- Tutkimus-, ennakointi- ja kokeilutiedon tuottajien yhteistyötä ja verkostoitumista sekä vaikuttavuutta päätöksentekoprosesseihin vahvistetaan luomalla toimintamalleja, joka mahdollistavat päätöksentekijöiden kanssa yhteistyössä tapahtuvan tiedon yhteen kokoamisen ja tulkinnan kestävän kehityksen sisällöistä.

B - Johdonmukaisuus ja globaali kumppanuus

Suomi tukee globaalina kumppanina kehitysmaiden kestävästä kehityksestä ulko- ja turvallisuuspolitiikan eri keinoin, esimerkkeinä kauppapolitiikka ja kehityspoli-

tiikka. Hallituksen kehityspolitiikan tavoitteena on äärimmäisen köyhyyden vähentäminen, mikä puolestaan edellyttää kestävästä talouskasvusta, yrittäjyyttä ja työpaikkojen syntymistä kohdemaissa. Siksi yritysten mukanaolo on yksi keskeinen tapa parantaa kehityspolitiikan tuloksellisuutta. Yritysten rooli uusien työpaikkojen luomisessa voi olla merkittävä, sillä uudet työpaikat syntyvät kehitysmaissa pääsääntöisesti yksityissektorille. Kehityksen kannalta tällä on suuri merkitys, koska työpaikkojen puute lisää yhteiskunnallista epävakautta joka puolestaan saattaa aiheuttaa lisääntyvää muuttoliikettä.

Kehittyvillä markkinoilla tapahtuu kasvua ja hyvinvointi lisääntyy, mikä luo uusia liiketoimintamahdollisuuksia myös suomalaisille yrityksille. Ollakseen kestävä, on yritys- ja innovaatiotoiminnan oltava inklusiivista – paikallisiin tarpeisiin räätälöityä ja osallistavasti toteutettua. Kehitysyhteistyö, joka tukee kehittyvän maan instituutioiden ja osaamisen vahvistamista (mm. innovaatiokumppanuudet ja -ekosysteemit, hallinnon kehittäminen mm. koulutuksen ja osaamisen sekä yksityissektorin saralla) luo pohjaa kestäväälle yritys- ja innovaatiotoiminnalle.

Suomi edistää johdonmukaisesti Agenda2030:n yhteistyö- ja kumppanuustavoitetta sekä Addis Abeban kehitysrahoituksen toimintasuunnitelmaa laajalaisten kumppanuuksien kautta mm. rahoituksen, teknologian kehittämisen, instituutioiden ja osaamisen vahvistamisen sekä kaupan saralla. Lisäksi eri toimijat voivat solmia kestävästä kehityksen kumppanuuksia osana Suomen kestävästä kehityksen yhteiskuntasitoumusta.

Globaali vastuu ja politiikkajohdonmukaisuus ovat tärkeitä periaatteita, sillä Suomen toiminnan vaikutukset ulottuvat myös maan rajojen ulkopuolelle. Eri politiikkalohkoilla (ml. verotus, rahoitus, kauppa, muuttoliike, maatalous) tehtävät päätökset vaikuttavat merkittävästi kestävästä kehityksen tavoitteiden toteutumiseen Suomessa ja globaalisti. Maailman haasteet ovat myös Suomen haasteita ja meidän tulee olla mukana niiden ratkaisemisessa. Tämä tapahtuu mm. osallistumalla aktiivisesti kansainvälisiin neuvotteluihin, tarjoamalla kestäviä ja puhtaita ratkaisuja maailmanlaajuisesti sekä varmistamalla osaltamme kestävä ja sosiaalisesti oikeudenmukaiset toimintatavat globaaleissa arvoketjuissa. Osallistumisen myötä Suomen valtio, suomalaiset yritykset ja järjestöt vahvistavat kansainvälistä asemaansa ja vaikutusmahdollisuuksiaan.

Helmikuussa 2016 valtioneuvosto hyväksyi kehityspoliittisen selonteon, jonka keskeisenä lähtökohtana on Agenda2030. Suomen kehityspolitiikan päätavoitteena on köyhyyden ja eriarvoisuuden vähentäminen ja ihmisoikeuksien toteuttaminen. Kehityspolitiikassa panostetaan erityisesti tyttöjen ja naisten oikeuk-

sien ja aseman vahvistamiseen, kehitysmaiden omien talouksien kehittämiseen, niiden yhteiskuntien demokraattisuuden ja toimintakyvyn ml. verotuskyvyn vahvistamiseen sekä ruokaturvan, veden ja energian saatavuuden parantamiseen ja kestävään luonnonvarapolitiikkaan. Kehitysrahoitusta suunnataan erityisesti vähiten kehittyneisiin maihin sekä hauraisiin- ja konfliktimaihin. Kehityspolitiikan ohella myös yleisellä ulko- ja turvallisuuspolitiikalla sekä esimerkiksi kauppapolitiikalla on keskeinen merkitys Agenda2030:n globaalille toimeenpanolle.

Heinäkuussa 2016 valtioneuvosto hyväksyi ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon, jossa ulko- ja turvallisuuspolitiikan yhdeksi tavoitteeksi asetetaan kestävä kehityksen, ml. rauhanomaisten yhteiskuntien edistäminen. Selonteon mukaan Suomi sovittaa oman politiikkansa Agenda 2030:n mukaiseksi. Aktiivinen osallistuminen kansainväliseen yhteistyöhön ja kansainvälisten ongelmien ratkaisuun on Suomen etujen mukaista ja osa Suomen globaalin vastuun kantamista. Suomi korostaa tässä yhteydessä osallistumista kriisinhallintaan, asevalvontaan, terrorismin ja ääriliikkeiden ehkäisyyn ja konfliktien ennalta ehkäisyyn sekä rauhanvälitykseen. Suomi edistää kestävä kehitystä myös vaikuttamalla EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittisen globaalistrategian toimeenpanoon.

Agenda2030, Suomen yhteiskuntasitoumus sekä hallituksen ulko- ja kehityspoliittiset linjaukset muodostavat keskenään johdonmukaisen visio- ja tavoitekehikon Agenda2030 kansalliselle toimeenpanolle. Johdonmukaisuus eri politiikkalohkojen, kuten kauppapolitiikan, ulko- ja turvallisuuspolitiikan, ympäristöpolitiikan, ilmasto- ja energiapolitiikan, luonnonvarapolitiikan, maatalouspolitiikan, koulutuspolitiikan, ja sosiaali- ja terveyspolitiikan välillä sekä kestävyysosa-alueiden samanaikainen tarkastelu on olennaista kestävä kehityksen toteutumiselle.

Politiikkajohdonmukaisuus on tärkeää myös Agenda2030:n periaatteiden ja tavoitteiden keskinäiskytkentöjen vuoksi. Tavoitteena on toteuttaa Agenda2030 tavoitteita integroidusti ja varmistaa, että yhden tavoitteen toteuttaminen edistää myös muiden tavoitteiden toteutumista. Kokonaisvaltainen toimeenpano edellyttää tavoitteiden sosiaalisten, taloudellisten ja ympäristönäkökohtien tasapainoista huomioinnin ottamista kaikessa politiikassa sekä yhteistyötä eri hallinnonalojen ja keskeisten sidosryhmien kanssa. Johdonmukainen ja keskinäiskytkennät huomioiva kestävä kehityksen politiikka on vaikuttavaa ja kustannustehokasta sekä mahdollistaa yhteiskunnan muutosvoimaisuuden.

Agenda2030:n kokonaisvaltainen toimeenpano ja kestävä kehityksen edistäminen edellyttävät kestävä kehityksen tavoitteiden systemaattista integroimista politiikan ja hallinnon pääprosesseihin, kuten hallitusohjelmaan, lainsäädäntöön, budjettiin, tulohajukseen sekä henkilöstöhallintoon. Kansallisen kestävä kehityksen politiikan koordinaatiovastuun siirtyminen ympäristöministeriöstä valtioneuvoston kanslialle vuoden 2016 alussa mahdollistaa entistä systemaattisempien lähestymistapojen käyttämisen politiikkajohdon mukaisuuden lisäämisessä. Samaan aikaan kestävä kehityksen tavoitteita voidaan pyrkiä integroimaan maakunnallisiin prosesseihin osana uuden maakuntahallinnon kehittämistä.

Suomi on jakanut kokemuksiaan ja käytäntöjään kestävä kehitystä edistävien kansainvälisten järjestöjen, verkostojen ja tutkimuslaitosten kanssa. Lisäksi Suomi on tehnyt tiivistä yhteistyötä ja vertaisoppimista yksittäisten maiden kanssa.

Keskeiset toimenpiteet:

B.1 Vahvistetaan kestävä kehitystä tukevaa politiikkajohdon mukaisuutta

- Toimeenpanossa ja raportoinnissa kiinnitetään huomiota Agenda2030:n periaatteen mukaisesti niiden ryhmien tunnistamiseen ja huomioimiseen, myös Suomen rajojen ulkopuolella, jotka syystä tai toisesta ovat vaarassa jäädä kehityksestä jälkeen.
- Raportoidaan Agenda2030:n toimeenpanosta vuosittain osana hallituksen vuosikertomusta (HVK).
- Järjestetään vuosittain avoin ”Kestävä kehityksen tila ja tulevaisuus Suomessa” -tilaisuus.
- Kansliapäällikötasolla seurataan säännöllisesti Agenda2030:n toimeenpanoa.
- Sisällytetään Agenda2030:n toimeenpano ja kestävä kehityksen laaja-alainen näkökulma eri hallinnonalojen tulohajukseen. Kestävä kehityksen tavoitteet otetaan huomioon sekä ministeriöiden että niiden alaisten virastojen ja laitosten tulostavoitteissa ja tulohajauksessa. Talousarviovalmistelussa kiinnitetään huomiota siihen, että hallinnonalojen tulostavoitteisiin ja seurantaindikaattoreihin sisällytetään kestävä kehityksen edistämisen ja seurannan kannalta olennaiset tiedot.

- Laaditaan kokonaisvaltainen arvio siitä miten Suomen ulkopoliittika kaikilla hallinnonaloilla edistää Agenda2030:n tavoitteiden saavuttamista, ja miten toiminnan johdonmukaisuutta kestävä kehityksen edistämiseksi Suomen rajojen ulkopuolella voitaisiin kehittää.
- Määritetään kestävä kehityksen ja yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden liittymäpintoja. Yhteiskunnan turvallisuusstrategian uudistamisessa huomioidaan kestävä kehitys soveltuvin osin.
- Osallistutaan mm. Arktisen neuvoston, Itämeren valtioiden neuvoston ja EU:n Itämeri-strategian sekä Pohjoismaiden ministerineuvoston työhön Agenda2030:n ja kestävä kehityksen edistämiseksi.
- EU:ssa tehtävät päätökset vaikuttavat merkittävästi kestävä kehityksen edistämiseen globaalisti ja Suomessa. Kiinnitetään huomiota Suomen toiminnan johdonmukaisuuteen kestävä kehityksen kysymyksissä EU:ssa, ja tuetaan EU:ta johdonmukaisessa toiminnassa kestävä kehityksen edistämiseksi.

B.2 Vahvistetaan globaalia kumppanuutta

- Toimeenpannaan kehityspoliittinen selonteko ja sitoudutaan pitkäjänteisesti Suomen kehitysyhteistyön arvojen ja periaatteiden noudattamiseen. Julkisten menojen suunnittelussa ja seurannassa otetaan huomioon Suomen osana Euroopan Unionia tekemä sitoumus virallisen kehitysavun BKTL-osuuden (osuus bruttokansantulosta) nostamisesta 0,7 prosenttiin. Vähiten kehittyneisiin maihin suunnattavan rahoituksen BKTL-osuus säilyy 0,2 prosentin yläpuolella. Melkein kaikki Suomen kahdenväliset kumppanimaat ovat vähiten kehittyneitä ja hauraita maita.
- Tuetaan kehitysmaiden, etenkin vähiten kehittyneiden maiden edellytyksiä osallistua ja hyötyä kansainvälisestä kaupasta, esimerkkinä Suomen tuki WTO:n yhteydessä toimivalle Enhanced Integrated Framework for Trade related technical assistance to Least Developed Countries – ohjelmalle.
- Edistetään maailmanlaajuisesti terveysturvallisuutta tukemalla maiden kykyä ennaltaehkäistä, havaita ja torjua rajat ylittäviä terveysuhkia. Terveysturvallisuus koskee laajasti yhteiskunnan eri sektoreita ja vaatii poikkihallinnollista yhteistyötä kaikilla tasoilla. Suomi tukee maiden,

kansainvälisten järjestöjen, ei-valtiollisten toimijoiden ja muiden sidosryhmien yhteistyötä eri foorumeilla.

- Kestävän kehityksen toimeenpano edellyttää sekä yksityisen että julkisen rahoituksen ja muiden resurssien kuten tieteen, teknologian, innovaatioiden ja instituutioiden ja osaamisen vahvistamisen suuntaamista siihen. Suomi pyrkii ohjaamaan myös muita resursseja kestäväälle kehitykselle investointien ja laaja-alaisten kumppanuuksien, teknologian ja innovaatioiden avulla (esim. investointirahoitusinstrumentti, Business with impact-ohjelma).
- Uudistetaan kehityspolitiikan ja -yhteistyön toteutustapoja ja parannetaan vaikuttavuutta. Selkeytetään laadun, hallinnon ja kansainvälisten periaatteiden toteuttamisen standardeja ja kehitetään tulostietoon perustuvaa päätöksentekoa ja tulosraportointia.
- Suomelle on tärkeää, että EU:ssa luodaan pidemmän aikavälin strateginen linjaus ja suunnitelma kestävä kehityksen edistämiseksi yhteisön politiikoissa sekä EU:n sisällä että sen ulkosuhteissa. Vuoden 2020 jälkeisen ajan visiointi ja strateginen pohdinta tulee aloittaa vuoden 2017 aikana, jotta EU voi vastata pidemmän aikavälin haasteisiin ja odotuksiin mahdollisimman pian. Myös uusia EU:n rahoitusohjelmia suunniteltaessa tulisi huomioida, miten ne tukevat kestävä kehityksen tavoitteiden saavuttamista.
- Jatketaan aktiivista osallistumista Euroopan maiden kestävä kehityksen verkoston (ESDN) toimintaan. Tunnistetaan Suomen kannalta hyödyllisimmät ja vaikuttavimmat muut yhteistyöfoorumit ja valtiot, joiden kanssa tiivistetään yhteistyötä ja kokemusten vaihtoa ja seurantaa Agenda2030 toimeenpanoa koskevissa asioissa. Laajennetaan vertaisoppimista myös Suomen pitkäaikaisiin kehitysyhteistyökumppanimaihin.
- Tuetaan yritysten ja tutkimuslaitosten yhteistyötä kestävä kehityksen innovaatioiden synnyttämiseksi ja kaupallistamiseksi. Yritykset voivat kehittää ratkaisuja globaaleihin kehityshaasteisiin kuten puhtaan energian saantiin, jätehuoltoratkaisuihin (jätteestä energiaksi), vesihuoltoon ja terveyteen sekä digitaalisten ratkaisujen käyttöönottoon em. sektoreilla. Näitä innovaatioita edistetään BEAM- business with impact -ohjelmassa, joka on sijoitettu teknologian edistämisen ja innovaatiokeskus Tekesiin.

B.3 Selvitetään kestävän kehityksen vaikutusarviointityökalun käyttöä lainvalmistelussa

- Selvitetään kestävän kehityksen vaikutusarvioinnin sisällyttämistä keskeisiin politiikka- ja lakialoitteisiin. Jo käyttöön otettua lainvalmistelun vaikutusarviointiprosessia kehitetään huomioimaan kestävän kehityksen tavoitteet nykyistä laajemmin sekä tunnistamaan johdonmukaisuus tavoitteiden välillä ja kansallisesta globaaliin.

C - Omistajuus ja osallisuus

Agenda2030 neuvotteluprosessin aikana Suomelle oli tärkeää ihmisoikeusperustainen ja laaja-alaiseen osallistumiseen perustuva lähestymistapa. Kestävä kehitys ja Agenda2030:n toteuttaminen on kaikkien asia, vaikka päävastuu onkin hallituksella.

Suomalaisessa yhteiskunnassa on poikkeuksellisen vahva kestävän kehityksen laajan omistajuuden varmistamisen perinne; kansalaisyhteiskunnan, elinkeinoelämän, ammattiliittojen, kirkon ja muiden toimijatahojen osallistuminen strategioiden, ohjelmien ja politiikkojen muotoiluun on jatkunut jo yli 20 vuotta. Suomessa on jo varhain ymmärretty, että kestävä kehitys on yhteiskunnallinen oppimisprosessi, johon kaikkien tulee osallistua. Todellinen käytännön työ kestävän kehityksen saralla on tapahtunut kaupungeissa ja kunnissa, yrityksissä, järjestöjen toimista, oppilaitosten sekä työpaikkojen ja kotien arjessa. Monilla kunnilla ja kaupungeilla on omat kestävän kehityksen strategiansa.

Myös Agenda2030 viestintä on ymmärrettävä tiedonjakamisen sijaan laaja-alaisena yhteiskunnallisena vuoropuheluna. Moniarvoista keskustelua ja vuorovaikutusta tarvitaan sekä vahvistamaan sidosryhmien ja kansalaisten omistajuutta ja sitoutumista että tunnistamaan yhteiskunnan syvällisiä muutostarpeita.

Osallistuminen kestävän kehityksen politiikkaan on Suomessa perinteisesti tapahtunut edustuksellisten toimikuntien kautta. Agenda2030 toteutuksessa on tärkeä laajentaa osallisuutta myös toimikunnan ulkopuolisiin sidosryhmiin sekä kansalaisiin. Agenda2030 toteuttamisen keskeisenä haasteena on kansalaisille osin etäisten tavoitteiden konkretisoiminen niin, että tavalliset kansalaiset arjessaan löytävät kannustimia ja merkityksellisiä tapoja osallistua. Agenda2030 luo yrityksille kansainvälisen kestävän kehityksen viitekehityksen ja samalla osoittaa globaalit haasteet, joiden ratkaisemisesta voi tehdä liiketoimintaa. Järjestöt tavoittavat suuria joukkoja kansalaisia ja sidosryhmiä ja ovat siten

tärkeässä asemassa tavoitteiden toteuttamisessa, jalkauttamisessa ja tunnetuksi tekemisessä.

Suomi siirtyi uusimman kestävän kehityksen strategian eli kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumuksen kautta vuonna 2013 uudelle tasolle kohti toiminnallisempaa, osallistavampaa ja keskustelelevampaa mallia sekä sitoutumisen astetta.

Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumukseen kytkeytyvä toimenpidesitoumustyökalu tarjoaa eri organisaatioille ja aktiivisille kansalaisille mahdollisuuden tarttua kestävän kehityksen tavoitteisiin omaehtoisesti. Toimenpidesitoumustyökalu on osoittautunut mielekkääksi tavaksi eri toimijoille osallistua kestävän kehityksen toteuttamiseen. Kestävän kehityksen toimenpidesitoumuksia on annettu jo yli 400 kappaletta kaikilta yhteiskunnan eri sektoreilta, mm. yrityksistä, kouluista, järjestöistä, hallinnosta, ammattiliitoista, puolueista, kaupungeista, jopa yksityishenkilöiltä. Sitoumus on myös työkaluna kehittynyt niin, että sitä on käytetty toimialan ja hallinnon välisen vapaaehtoisen sopimisen välineenä lainsäädännön tekemisen sijaan (muovikassidirektiivin toimeenpano). Yhteiskuntasitoumuksessa suomalaiset toimijat voivat tehdä myös kansainväliseen yhteistyöhön liittyviä kestävän kehityksen toimenpidesitoumuksia.

Keskeiset toimenpiteet:

C.1 Laajennetaan kestävän kehityksen toimenpidesitoumustyökalun käyttöä

- Kehitetään kestävän kehityksen toimenpidesitoumustyökalua. Pohditaan, miten samojen tavoitteiden eteen työskenteleviä toimijoita voidaan verkottaa keskenään, miten työkalua voisi paremmin hyödyntää parhaiden käytäntöjen tunnistamisessa ja skaalaamisessa sekä kehittää edelleen mm. vapaaehtoista sopimista toimeenpanon välineenä sääntelyn sijaan.

C.2 Käynnistetään kokeiluja kestävän kehityksen ratkaisusta

- Hallitusohjelman yhtenä tavoitteena on kokeilukulttuurin edistäminen ja sitä tukevan digitaalisen työkalun luominen. Hyödynnetään uutta kokeilualustaa (kokeilunpaikka.fi) kestävän kehityksen ratkaisujen kokeiluihin.

C.3 Vahvistetaan keskustelua kestävän kehityksen tilasta ja toimenpiteistä sekä viestitään strategisesti

- Järjestetään kerran vuodessa hallituksen vuosikertomuksen eduskuntakäsittelyn aikoihin ”Kestävän kehityksen tila ja tulevaisuus Suomessa” -tilaisuus. Tilaisuudessa keskustellaan mm. indikaattori- ja muun arviointitiedon sekä ennakointitiedon pohjalta kestävän kehityksen tilasta ja tulevaisuudesta sekä Agenda2030 tavoitteiden toteuttamisesta Suomessa.
- Luodaan kestävän kehityksen seuranta- ja arviointijärjestelmä, jonka osana oleva kansallinen indikaattorikokoelma mahdollistaa yhteistä oppimista ja ymmärryksen lisäämistä sekä moniäänisten tulkintojen tekemistä.
- Laaditaan ja toteutetaan strateginen Agenda2030 viestintäsuunnitelma.

C.4 Tiivistetään toimikuntien yhteistyötä

- Kehitetään toimikuntien työtapoja edelleen vuorovaikutteisempaan suuntaan. Kestävän kehityksen toimikunta ja kehityspoliittinen toimikunta ovat keskeisiä areenoita toimijoita sitouttavalle yhteiskunnalliselle vuoropuhelulle kestävän kehityksen kysymyksissä. Kehitetään yhteistyötä muiden kestävän kehityksen kannalta tärkeiden yhteistyöryhmien kanssa.

C.5 Kannustetaan kaupunkeja ja yhteisöjä asettamaan kunnianhimoiset kestävän kehityksen tavoitteet

- Kannustetaan paikallishallintoa omien kestävän kehityksen visioiden ja strategioiden päivittämiseen ja sisällyttämään kestävän kehityksen näkökulman keskeisiin strategioihin. Tämän tulisi tapahtua Agenda2030:n pohjalta ja laajasti alueellisia toimijoita ja asukkaita osallistavasti.

C.6 Vahvistetaan nuorten ääntä kestävän kehityksen kysymyksissä

- Käynnistetään yhteistyö nuorten ja lasten kanssa ottamalla heidät tiiviimmin mukaan yhteiskunnalliseen ja kansainväliseen keskusteluun kestävän kehityksen suunnasta. Hyödynnetään nuorten kykyä viestiä toisille nuorille kestävän kehityksen asioista nuoria puhuttelevalla tavalla.

C.7 Tunnistetaan yhteiskunnan haavoittuvimmat ryhmät ja huomioidaan niiden erityistarpeet ja osallistumismahdollisuudet kestävässä kehityksessä

- Ihmisoikeusperustaisen lähestymistavan vahvistamiseksi tunnistetaan tämän toimeenpanosuunnitelman toimenpiteisiin liittyvät yhteiskunnan ryhmät, jotka ovat vaarassa jäädä kehityksestä jälkeen ja joita on vaikea tavoittaa olemassa olevien järjestöjen ja instituutioiden kautta, ja huomioidaan näiden ryhmien erityistarpeita toimeenpanossa. Tällaisia ryhmiä ovat muun muassa alkuperäiskansat ja vammaiset henkilöt.

C.8 Kannustetaan vastuulliseen kuluttamiseen ja kansalaisuuteen

- Kannustetaan kansalaisia toimimaan sosiaalisesti ja ympäristöllisesti vastuullisesti sekä kytketään mahdollisuuksien mukaan eri toimijoiden toimia ja ohjelmia kestävässä kehityksessä toimenpidesitoumustyökaluun.
- Kehitetään ratkaisuja ja toimintamalleja, jotka mahdollistavat sekä yritysten että kansalaisten hiilineutraalit ja resurssiviisaat ratkaisut. Tavoitteena on luoda uusia vähähiilisiä palveluja ja niiden markkinoita kokeilujen ja yhteiskehittämisen kautta sekä edistää neuvonnan ja kannustimien avulla kansalaisten mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa.

4. Toimeenpanon seuranta, arviointi ja kehittäminen

Kestävässä kehityksessä edistäminen ja Agenda2030:n toimeenpano ovat pitkän aikavälin prosesseja, jotka edellyttävät systemaattista seuranta- ja arviointia ja kehittämistä. Seurannassa tarvitaan ajantasaista tietoa, tiedon asiantuntevaa ja moniäänistä tulkintaa, sekä tietoon ja tulkintoihin perustuvaa avointa poliittikakeskustelua. Seurannan ohella tarvitaan säännöllistä ja riippumatonta toiminnan vaikuttavuuden arviointia.

Kestävässä kehityksessä yhteiskuntasitoumuksen "Suomi jonka haluamme 2050" tavoitteita ja toimeenpanon edistymistä on seurattu kansallisilla kestävässä kehityksen indikaattoreilla. Suomen tulee myös osaltaan seurata edistymistä Agenda2030:n 17 tavoitteen ja 169 alatavoitteen toimeenpanossa. Tässä on tukena YK:ssa päätetty globaali indikaattorikehikko, jonka yksityiskohtia viimeistellään vielä.

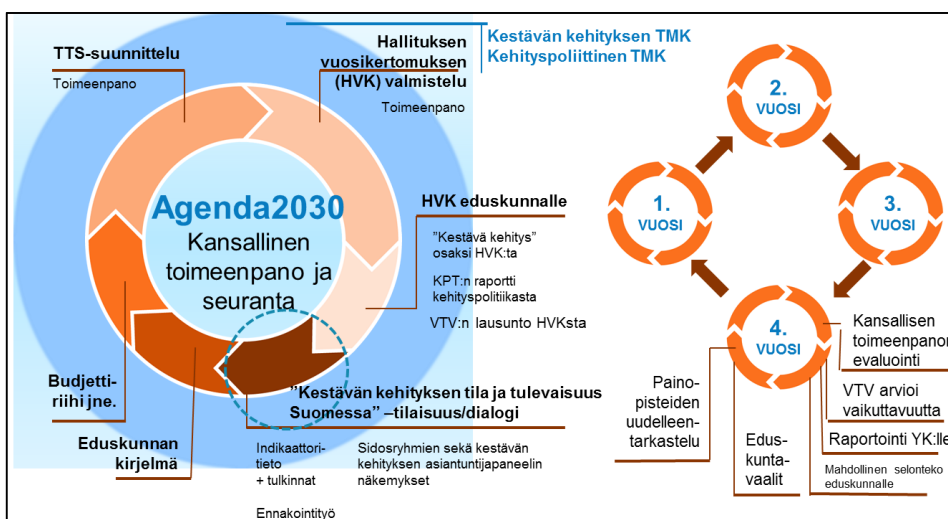
Kestävässä kehityksessä toimikunnassa käydään laajaa yhteiskunnallista keskustelua kestävässä kehityksessä Suomessa sekä toimenpiteistä kestävässä kehityksessä.

sen edistämiseksi. Toimikunnan keskeisiin tehtäviin kuuluu Agenda2030:n toteutumisen seuranta ja arviointi Suomessa.

Suomessa toimii lukuisia kestävän kehityksen asiantuntija- ja rajapintaorganisaatioita, jotka ovat kyvykkäitä edesauttamaan Agenda2030 toimeenpanoa. Kestävän kehityksen paneelit sekä käytössä olevat kestävän kehityksen indikaattorit tukevat keskustelun tiedepohjaisuutta ja luovat edellytyksiä tieteen ja politiikan väliselle vuoropuhelulle kestävän kehityksen kysymyksissä.

Kehityspoliittisen toimikunnan päätehtävänä on seurata ja arvioida Suomen kansainvälisten kehityssitoumusten ja Suomen kehityspoliittisen linjauksen toteutumista, ja toimikunnalla on siten merkittävä rooli Agenda2030:n kansallisen toimeenpanon globaalien ulottuvuuksien seurannassa ja arvioinnissa.

Hallitus on vastuussa kansalaisille Agenda2030:n toimeenpanosta Suomessa. Eduskunta valvoo ja arvioi hallituksen ja hallinnon toimintaa ja huolehtii näin vastuuvollisuuden toteutumisesta. Eduskunnan osallistuminen kestävän kehityksen kysymysten käsittelyyn ja Agenda2030:n toimeenpanon seurantaan on tärkeää myös politiikkajohdonmukaisuuden vahvistamiseksi ja siksi toimeenpanosuunnitelma annetaan eduskunnalle hallituksen selontekona.

Kuva 4: Kansallisen toimeenpanon seurannan ja arvioinnin vuosikello sekä kuvaus vaalikauden nelivuotissyklistä

Kuvassa 4 esitetyn vuoteen 2030 ulottuvan seurannan ja arvioinnin vuosisyklin ja nelivuotissyklin tarkoituksena on varmistaa hallituksen vastuuvollisuuden toteutuminen Agenda2030:n toimeenpanossa, vahvistaa eduskunnan roolia kansallisen toimeenpanon seurannassa sekä vahvistaa kestävän kehityksen kysymysten näkyvyyttä kansallisessa keskustelussa. "Kestävän kehityksen tila ja tulevaisuus Suomessa" -keskustelutilaisuus on vuosittainen kulminaatiopiste ja keskeinen foorumi tälle keskustelulle.

Oleellinen osa vuosisykliä on kestävän kehityksen käsittely hallituksen vuosikertomuksessa. Tämä sekä toimii hallituksen toiminnan itsearvioinnin mekanismina että vahvistaa hallituksen vastuuvollisuuden toteutumista kestävän kehityksen kysymyksissä eduskuntaa ja kansalaisia kohtaan. Valtiotalouden tarkastusvirasto VTV lausuu hallituksen vuosikertomuksesta sekä antaa arvionsa hallinnon toimien vaikuttavuudesta suhteessa Agenda2030 tavoitteisiin määräajoin.

Indikaattoritieto ja sen tulokset on yksi syöte keväällä järjestettävään "Kestävän kehityksen tila ja tulevaisuus Suomessa" tilaisuuteen. Tavoitteena on tuottaa julkiseen keskusteluun ja hallituksen vuosikertomusta käsittelevälle eduskunnalle tietoa kestävän kehityksen tilasta, siihen vaikuttavista tulevaisuuskuvista sekä tarpeellisista toimenpiteistä sen kehittämiseksi. Kansalliset kestävän kehityksen indikaattorit päivitetään toukokuuhun 2017 mennessä.

"Kestävän kehityksen tila ja tulevaisuus Suomessa" -keskustelua tukevat myös mm. tiedeyhteisön arviot ja suositukset sekä kansalaisyhteiskunnan ja yksityissektorin kannanotot. Keskustelun tarkoituksena on paitsi arvioida toimeenpanon siihenastista edistymistä, myös katsoa eteenpäin. Hallituksen ennakoitavuus ja sen tulokset tukevat tulevaisuuspainotteista keskustelua.

Syklin neljäntenä vuotena (eduskuntavaalivuosi) toteutetaan ulkoinen arviointi kansallisen toimeenpanon edistymisestä ja toimenpiteiden vaikuttavuudesta sekä laaditaan raportti kestävän kehityksen tilasta Suomessa. Evaluaatio ja kestävän kehityksen tilaa käsittelevä raportti antavat syötteitä kestävän kehityksen tavoiteasetannalle seuraavalla hallituskaudella.

Keskeiset toimenpiteet:

4.1 Raportoidaan hallituksen vuosikertomuksessa kestävän kehityksen edistymisestä

Keväästä 2017 alkaen kukin hallinnonala sisällyttää vuosikertomusosuuteensa kuvauksen kestävän kehityksen ja Agenda2030:n edistymisestä hallinnonalal-

laan kertomusvuonna. Näin hallituksen vuosikertomus antaa kokonaisvaltaisen kuvan kestävästä kehityksestä ja Agenda2030:n edistämisestä valtionhallinnossa.

4.2 Päivitetään kestävästä kehityksestä seuranta-indikaattorit

Valtioneuvoston kanslian johdolla päivitetään nykyinen kestävästä kehityksestä indikaattorikokoelma vastaamaan kestävästä kehityksestä yhteiskuntasitoumuksen, Agenda2030:n kansallisen toimeenpanon sekä tämän toimeenpanosuunnitelman seurantarpeita. Indikaattorikokoelman päivityksen yhteydessä sovietaan myös indikaattoritiedon moniäänisen tulkinnan mahdollistavasta järjestelmästä. Työssä hyödynnetään viimeaikaisia pohjoismaisia ja muita kansainvälisiä tutkimuksia ja selvityksiä, mukaan muassa koskien BKT:tä täydentäviä indikaattoreita.

4.3 Järjestetään vuosittainen kansallinen keskustelu kestävästä kehityksestä tilasta ja tulevaisuudesta Suomessa

Vuodesta 2017 alkaen valtioneuvoston kanslia yhdessä kestävästä kehityksestä toimikunnan ja kehityspoliittisen toimikunnan kanssa järjestää vuosittain loppukeväällä keskustelutilaisuuden, jossa mm. hallituksen vuosikertomuksen, kestävästä kehityksestä indikaattori- ja muun arviointitiedon, sekä kestävästä kehityksestä asiantuntijapaneelin ja tiedeyhteisön kontribuutioiden pohjalta käydään keskustelua kestävästä kehityksestä tilasta ja tulevaisuudesta Suomessa. Tilaisuus tukee eduskuntaa hallituksen vuosikertomuksen käsittelyssä kestävästä kehityksestä näkökulmasta ja tuottaa yhteiskunnan eri toimijoille tietoa ja impulsseja kestävästä kehityksestä tilasta ja toimenpiteistä sen kohentamiseksi.

4.4. Laaditaan raportti Kestävästä kehityksestä tilasta Suomessa joka neljäs vuosi

Joka neljäs vuosi laaditaan raportti tai muu vastaava asiakirja Suomen kestävästä kehityksestä tilasta, jota hyödynnetään Suomen raportoinnissa YK:lle ja jota puolueet voivat hyödyntää tulevien vaaliohjelmiansa valmistelussa. Hyödynnetään raportin laadinnassa olemassa olevien toimikuntien, paneelien ja muiden relevanttien yhteistyöryhmien asiantuntemusta sekä kartoitetaan mahdollisuuksia kansalaisyhteiskunnan laajempaan kuulemiseen.

4.5. Evaluoidaan kansallista toimeenpanoa vuonna 2019

Suomen kestävästä kehityksestä politiikkaa ja Agenda2030:n kansallista toimeenpanoa arvioidaan kokonaisvaltaisella ja riippumattomalla arvioinnilla neljän vuoden välein, ensimmäisen kerran vuonna 2019. Toimeenpanosuunnitelmaa päivitetään tämän jälkeen arvioinnin suositukset huomioiden.

4.6 Yhdenmukaistetaan kestävän kehityksen arviointikäytänteitä hallinnonaloilla

Vahvistetaan kestävän kehityksen politiikan tuloksellisuuden ja johdonmukaisuuden riippumattomasta arvioinnista vastuussa olevien yksiköiden yhteistyötä eri ministeriöiden ja instituutioiden välillä. Pyritään yhdenmukaistamaan kestävän kehityksen arviointikäytänteitä ja -politiikkaa eri hallinnonaloilla siten että voidaan systemaattisesti tuottaa riippumatonta arviointitietoa päätöksentekijöille, eri toimijoille ja kansalaisille.

5. Hallinnonalojen vastuu toimeenpanosta, resurssit sekä koordinaatio

Tämä selonteko ohjaa hallituksen Agenda2030-toimeenpanoa ja hallinnonalojen työtä kestävän kehityksen edistämiseksi. Toimeenpanosuunnitelmassa esitetyt toimenpiteet valmistellaan ja toteutetaan hallinnonaloilla osana hallinnonalojen normaalia toiminnan suunnittelua ja toteutusta julkisen talouden suunnitelman puitteissa. Hallinnonalojen tulee huomioida toimeenpanosuunnitelman vaikutukset hallinnonalan resursointitarpeisiin.

Hallinnonaloja kannustetaan käynnistämään ja vahvistamaan sisäisiä keskustelu- ja tulkintaprosesseja siitä, mitä kestävän kehityksen edistäminen ja Agenda2030 tarkoittaa kunkin hallinnonalan näkökulmasta, ja miten hallinnonalan tavoitteet ja toimet kytkeytyvät muihin hallinnonaloihin.

Kestävän kehityksen toimikunnan keskeisenä tehtävänä on Agenda2030:n toimeenpanon kytkeminen osaksi kansallista kestävän kehityksen työtä sekä Agenda2030:n toimeenpanon seuranta ja arviointi. **Kehityspoliittinen toimikunta** seuraa ja arvioi Suomen kehityspoliittisten linjausten ja kansainvälisten sitoumusten toteutumista, erityisesti Agenda2030:n toteutusta Suomessa kehityspoliittikan kannalta, sekä valvoo hallitusohjelman ja hallituksen kehityspoliittisen linjauksen toimeenpanoa.

Vastuu Agenda2030:n kansallisen toimeenpanon koordinaatiosta sekä kansallisen kestävän kehityksen politiikan tuesta on valtioneuvoston kansliassa olevalla **koordinaatiosihteeristöllä**, joka suunnittelee, valmistelee, yhteensovittaa sekä varmistaa Agenda2030 kansallista toimeenpanoa. Koordinaatiosihteeristössä on edustajat kestävän kehityksen toimikunnan pääsihteeristöstä, ulkoasiainministeriöstä ja valtioneuvoston kansliasta.

Koordinaatiosihteeristön työtä tukee ja ohjaa keskeisten ministeriöiden edustajista koostuva kestävän kehityksen **koordinaatioverkosto**. Se toimii kestävän

kehityksen työtä valmistelevana, kehittävänä ja koordinoivana ryhmänä. Koordinaatioverkoston jäsenet toimivat oman hallinnonalansa kestävä kehityksen vastuu- ja yhdyshenkilönä. Kukin verkoston jäsen koordinoi ja sovittaa yhteen oman hallinnonalansa näkemykset kansalliseen kestävä kehityksen suunnitelmaan ja työhön.

Kestävä kehityksen seurantaverkoston tehtävänä on päivittää kansalliset kestävä kehityksen indikaattorit osana Agenda2030 kansallista toimeenpanosuunnitelmaa sekä toimia kansallisena tukiryhmänä kansainvälisessä Agenda2030-indikaattorityössä. Verkoston tavoitteena on varmistaa, että korkeatasoisen ja laaja-alaisen indikaattorityön tuottama tieto on osa poliittista päätöksentekoa Suomessa.

Agenda2030 on laaja-alainen ohjelma, joka koskettaa paitsi kaikkia hallinnonaloja myös yhteiskunnan muita toimijoita. Jotta Suomi onnistuu kestävä kehityksen saavuttamisessa, tarvitaan kaikkien toimijoiden toimia yhteisten päämäärien eteen. Kunnat, järjestöt, yritykset, oppilaitokset, muut yhteiskunnalliset toimijat ja kansalaiset voivat toteuttaa Agenda2030 tavoitteita omassa toiminnassaan.